

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Poliisin näkemyksiä yhteistyöstä lastensuojeluviranomaisten kanssa

Helenius, Janette
Pihlaja, Minna

2017 Laurea

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Laurea-ammattikorkeakoulu

Poliisin näkemyksiä yhteistyöstä lastensuojeluviran-
omaisten kanssa

Helenius Janette
Pihlaja Minna
Sosionomi AMK
Opinnäytetyö
Lokakuu, 2017

Helenius Janette & Pihlaja Minna

Poliisin näkemyksiä yhteistyöstä lastensuojeluviranomaisten kanssa

Vuosi	2017	Sivumäärä	56
-------	------	-----------	----

Tässä opinnäytetyössä selvitettiin Helsingin alueen poliisien näkemyksiä yhteistyöstä toimialueensa lastensuojeluviranomaisten kanssa. Opinnäytetyössä oli tarkoitus tuoda esille poliisin näkemyksiä siitä, millaiseksi yhteistyö lastensuojeluviranomaisten kanssa koetaan. Tavoitteena oli tuoda esiin poliisien kokemuksia viranomaisyhteistyöstä, sen toimivuudesta ja haasteista.

Opinnäytetyö nostaa näkyväksi asioita, joiden huomioiminen mahdollisesti kohentaisi viranomaisyhteistyön kohteena olevien asiakkaiden asemaa. Lisäksi opinnäytetyö kuvaa poliisin ja lastensuojeluviranomaisten yhteistyön nykyistä tilaa. Poliisin ja lastensuojeluviranomaisten välisestä yhteistyöstä ei ole aiempia kvantitatiivisia tutkimuksia. Laki velvoittaa tutkimuksemme kohteena olevat viranomaiset yhteistyöhön, jonka vuoksi tietoperustamme on vahvasti lakipainotteinen. Opinnäytetyön tutkimusosuus toteutettiin strukturoidun internetkyselyn avulla, kvantitatiivista menetelmää käyttäen. Aineistonkeruu tapahtui E-lomakkeella ja saatu aineisto analysoitiin Excel-taulukkosovellusta hyödyntäen.

Opinnäytetyömme aihealue on koettu kyselyn perusteella tarpeelliseksi kehityskohteeksi. Yhteistyö lastensuojeluviranomaisten ja poliisin välillä on koettu enimmäkseen sujuvaksi ja kaikki vastaajista kokivat tarvetta yhteistyön kehittämiseksi. Poliisilla ei ole tarvetta kehittää yksinään omaa toimintaansa, mutta yli 70 prosenttia vastaajista kokee, että molempien osapuolten toimesta yhteistyössä olisi kehitettävää. Lähes 30 prosenttia vastaajista toivoisi ainoastaan lastensuojeluviranomaisten kehittävän yhteistyötä. Tulosten perusteella aihealueen jatkotutkiminen on tarpeellista.

Helenius Janette & Pihlaja Minna

The police's views on co-operation with the child welfare authorities

Year	2017	Pages	56
------	------	-------	----

The purpose of this thesis was to examine how the Helsinki police view the co-operation with child welfare inspectors in their area. This thesis aimed at bringing forward the police's views of how they experience the co-operation with the child welfare inspectors.

The objective was to bring to light the views of the police and how they experience authoritative co-operation, functionality of the co-operation and its challenges. This thesis brings up issues that, when taken into account, might improve the position of customers of authoritative co-operation. In addition this thesis describes the current state of the co-operation between the police and child welfare inspectors. There are no previous studies of the co-operation between the police and child welfare inspectors. The Finnish law obliges the authorities mentioned to co-operate and that is why the theory of this study is strongly based on the Finnish law. The research of this thesis was carried out by using a structured Internet inquiry, based on the quantitative method. An E-form was used to collect data and the data was analysed by using an Excel spreadsheet tool.

According to the inquiry carried out the subject area of our thesis is necessary and worthy of development. The co-operation between the police and child welfare inspectors is mostly reported as effective and most of the respondents do not see a need for development in this matter. According to the results, the police do not have the need to develop their own functions, but over 70 percent of the respondents felt that both parties have their share to develop when it comes to co-operation between these two parties. Nearly 30 percent of the respondents hoped that only child welfare inspectors would develop their activities when it comes to the matter of this co-operation. On the grounds of the results of this thesis, we recommend further studies on the co-operation between the police and child welfare inspectors.

Keywords: Child welfare, Police, Authorities co-operation

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Lastensuojelun kehitys	7
3	Yhteistyön muotoutuminen poliisin kanssa	9
4	Yhteistyötä määrittävät toimet	11
4.1	Sosiaalihuollolle annettava virka-apu	11
4.2	Poliisille annettava virka-apu	12
4.3	Virka-apupyynnön tekeminen poliisille	13
4.4	Lastensuojelun määrittelyä	15
4.4.1	Lastensuojeluilmoitus ja sen tekeminen	16
4.4.2	Lastensuojelun toimet	17
5	Viranomaisten toimintaa ohjaavat lait	18
5.1	Lastensuojelulaki	18
5.2	Poliisilaki	22
5.3	Lain asettamia edellytyksiä yhteistyölle	23
6	Tutkimuksen toteuttaminen ja tutkimusmenetelmät	25
6.1	Tutkimusongelma ja aineiston keruu	27
7	Aineiston analyysi	29
7.1	Kyselyyn vastanneet ja kokemus virka-avusta tällä hetkellä	29
7.2	Virka-aputehtävillä toimiminen ja oma kokemus	31
7.3	Virka-aputehtävien lopputulos ja toivottu kehitys	33
7.4	Analyysin yhteenveto	35
8	Johtopäätökset	35
8.1	Virka-apupyyntöjen määrä lisää yhteistyötä	36
8.2	Virka-apupyynnön tekijäosapuolen vaikutus yhteistyökokemukseen	37
8.3	Toiminnan kehittäminen yhteistyön parantamiseksi	38
8.4	Pohdintaa ja suositukset jatkotutkimukselle	41
	Lähteet	44
	Kuviot	47
	Taulukot	48

1 Johdanto

Poliisin ja lastensuojelun työ ja toimet ovat jatkuvasti koko yhteiskunnan tarkasteltavana sekä arvioitavana. Näiden yhteiskunnallisten toimijoiden yhteistyöhön alettiin kiinnittää huomiota vasta 1990-luvulla. Nykyisin poliisin ja lastensuojeluviranomaisten yhteistyö on yhä tiiviimpää ja sitä määrittelee lait sekä säädökset. Viime aikoina yhteistyö näiden viranomaisten välillä on lisääntynyt erityisesti lastensuojelun tarpeesta.

Tässä opinnäytetyössä on tarkoitus selvittää poliisin ja lastensuojelun yhteistyön tämän hetkistä tilaa, sitä mikä siinä on onnistunutta ja mitä olisi hyvä kehittää. Käsitlemme yhteistyötä pääasiassa virka-apu -käsitteen kautta, sillä se asettaa poliisin ja lastensuojelun yhteistyölle tiettyjä vaatimuksia. Virka-apu velvoittaa myös nämä kaksi viranomaistahoa toimimaan yhteistyössä muun muassa asiakkaan tilanteen, erilaisten säädösten ja turvallisuuden vuoksi. Valitsimme opinnäyteaiheemme sillä perusteella, että se on hyvin ajankohtainen ja mielestämme mahdollisia esiin nousevia kehityskohteita on tärkeää tuoda näkyviksi, jotta jatkuvasti lisääntyvää yhteistyötä voitaisiin parantaa. Opinnäytetyömme aiheesta ei ole toteutettu aiempaa kvantitatiivista tutkimusta, minkä vuoksi koimme aiheen arvokkaaksi tutkia sekä kartoittaa mahdollista tarvetta jatkotutkimukselle.

Opinnäytetyömme keskittyy käsittelemään yhteistyötä poliisin näkökulmasta, sillä lastensuojeluviranomaiset eivät kokeneet tarpeelliseksi osallistua kyselytutkimukseemme ja tuoda esille omaa näkökulmaansa yhteistyöstä. Opinnäytetyössämme perehdymme kuitenkin myös lastensuojelun historiaan ja yhteistyön alkujuuriin. Tuomme esiin lainsäädäntöä, joka määrittelee poliisin ja lastensuojelun välistä yhteistyötä. Osoitamme opinnäytetyössämme kuinka kummankin viranomaisen toimintaa ohjaavat lait keskustelevat keskenään.

Kartoitimme poliisin näkemyksiä yhteistyöstä lastensuojeluviranomaisten kanssa toteuttamalla kvantitatiivisen kyselytutkimuksen. Kaikki johtopäätökset yhteistyöstä perustuvat kyselytutkimuksesta saatuun aineistoon. Kyselyyn vastasi yhteensä 18 poliisia, joten vastausprosentiksi muodostu 3,3 prosenttia. Luvussa 6 käsitlemme tarkemmin tutkimuksen toteuttamista, jonka jälkeen siirrymme tulosten analysointiin ja niistä muodostettuihin johtopäätöksiin. Lopussa pohdimme tutkimuksemme toteutuksen onnistuneisuutta sekä jatkotutkimuksen mahdollisuutta ja kannattavuutta tutkimustuloksiemme näkökulmasta.

2 Lastensuojelun kehitys

Sosiaalityön juuret ovat 1800-luvulla. Tällöin Suomen yhteiskunnallinen tilanne oli suhteellisen vakaa ja hallinnollisia rakenteita kehitettiin. Sosiaalisten ongelmien ratkaisuvastuu oli osaksi langennut valtiolle ja osaksi se oli kansalaisten taakkana. Vasta myöhemmin sosiaalityö nähtiin osana lakisääteistä sosiaalipolitiikkaa. Venäjän uusi keisari Aleksanteri toinen astui valtaan vuonna 1855. Hän asetti tavoitteekseen uudistaa yhteiskuntaa, jonka johdosta teollisuus ja kauppa vapautuivat ja uudistivat näin tämän aikaisia aatteita. Tästä uudistuksesta seurasi aatesuuntauksien jakautuminen kolmeen erilaiseen näkökantaan, joiden voidaan katsoa vaikuttaneen myös sosiaalisten kysymysten hoitamiseen. Nämä kolme aatetta olivat liberalismi, työväenaate sekä perinteinen kristillinen maailmankatsomus. Kunnallinen sosiaalityö sai alkunsa 1800-luvun lopulta, jolloin vaivaishoito siirtyi seurakunnilta kuntien vastuulle. Aluksi kunnan köyhäinhoito perustui lähinnä materiaaliseen apuun. 1940-luvulla alettiin ensimmäistä kertaa kiinnittää huomiota autettavien tukemiseen ja ohjaamiseen. Köyhäinhoitoa ohjasi ensimmäistä kertaa köyhäinhoitolaki sekä vuoden 1936 huoltolait. 1940-luvun loppu oli aikaa, jolloin esiin nousi ajatus sosiaalipalveluista, ennaltaehkäisevästä työstä sekä erityisestä huoltotyöstä. (Toikko 2005, 22-24, 37, 137, 155.)

Kansainvälisesti kehitys yksilökohtaisesta työstä perhekohtaiseen työskentelyyn sai alkunsa 1940-luvulla, mutta Suomessa se saavutti lopullisen muotonsa vasta 1970-luvulla. Nämä perhetyön menetelmän ja sosiaaliteorian ensihapuilut ovat luoneet raameja nykyiselle sosiaalityölle. Menneisyyden työtavoista voidaan nostaa esille kaksi peruselementtiä, jotka näkyvät sosiaalityössä edelleen. Ne ovat materiaalinen tuki ja ei-materiaalinen auttaminen. Lisäksi sosiaalityö voidaan jo historian perusteella jakaa kolmeen osa-alueeseen, joita ovat hallinnolliset toimenpiteet, yhteisöllinen muutostyö ja henkilökohtainen vuorovaikutus. Nämä kolme osa-aluetta kuvaavat, kuinka sosiaalityö perustuu hallinnollisten toimenpiteiden kautta asioiden selvittämiseen, järjestämiseen sekä toimenpiteisiin, mitkä puolestaan perustuvat lakiin. Yhteisöllinen ja yksilöllinen sosiaalityö kuvastaa nykypäivänä sosiaalityötä ja sen monitasoisuutta. Ongelmia pyritään poistamaan ja ehkäisemään yksilötasolla. Yhteisöllisellä tasolla ongelmiin pyritään vaikuttamaan pureutumalla olosuhteisiin. Yksilön ongelmien nähdään johtuvan tämän olosuhteista, eikä niinkään yksilöstä itsestään. Yhteisön muutoksen tasolla tarkastellaankin esimerkiksi työttömyyttä yhteisöllisellä tasolla ja pyritään luomaan lisää työpaikkoja eikä työttömyyteen puututa ainoastaan yksilön näkökulmasta. (Toikko 2005, 194, 222-227.)

Sosiaalihuolto on kokenut hurjia muutoksia sen alkua ajoista nykypäivään. Taaksepäin katsoessa ja sosiaalityön alun periaatteita tarkastellessa, voidaan jopa todeta, että se on kehittynyt 1960-luvun eriarvoistavasta ja vallankäyttöajatuksia sisältävästä sosiaalihuollosta asiakaspalveluun. Asiakaspalveluasenteella toteutettava sosiaalityö sisälsi ensimmäistä kertaa valinnanvapautta, kuntoutusta ja luottamuksellisuuden periaatteita. Tämä lainsäädännön uudistus

kesti pitkään. Vuonna 1982 sosiaalihuoltolaki sisälsi muun muassa yllä mainitut periaatteet, jonka lisäksi voimaan tulivat lapsilait eli lastensuojelulaki sekä laki lapsen huollosta ja tapamisoikeudesta vuonna 1983. Tähän aikaan Suomen uusi lapsilakien lainsäädäntö koettiin kansainvälisesti edistyksellisinä ja lapsen etua ja oikeuksia, sekä perheen merkitystä pitkälle linjaavina. (Sinko 2004, 22.)

Lastensuojelu itsessään on kehittynyt vapaaehtoisuuteen ja hyväosaisten sosiaalisen omatunnon kohottamisesta kohti pysyvämpää roolia yhteiskunnan rakenteissa ja lainsäädännössä. Lastenhuollollinen toiminta on kehittynyt pitkälle ensimmäisistä 1890-luvun lasten työtuvista, lastenkodeista ja lastentarhoista sekä sen ajan aatteista, joille lastenhuolto perustui. (Känkänen 2012, 14-18.) Nykyhetkeen verraten lastensuojelu on kokenut suuren muutoksen, johon lain uudistaminen on vaikuttanut. Ensimmäisen lastensuojelulain aikana, lastensuojelun sijaishuollossa on Jyväskylän yliopiston teettämän tutkimuksen perusteella, toimittu vastoin lastensuojelun todellista tehtävää. Tutkimuksessa on haastateltu vuosien 1937-1983 välisen ajanjakson aikana sijoitettuna olleita henkilöitä. Tutkimuksen esiintuomien tulosten valossa perhe- ja peruspalveluministeri Juha Rehula on esittänyt vuonna 2016 Lapsen oikeuksien päivänä valtiollisen anteeksipyyntö. Anteeksipyyntö on kohdennettu sijaishuollossa kaltoinkohdeltua, epäkohtia ja väkivaltaa kokeneille henkilöille. (Lapsen oikeuksien päivänä pyydetään anteeksi lastensuojelun sijaishuollossa kaltoinkohdelluilta 2016.) Tämän kaltainen julkinen anteeksipyyntö osoittaa parhaimmillaan muutosta lastensuojelussa ja yleisten arvojen sekä asenteiden kehittymistä.

Lastensuojelu on sosiaalityötä, joka vaikuttaa nykyisinkin aiemmin mainituilla kolmella osa-alueella. Sitä toteutetaan myös sosiaalityön peruselementtien muodossa, eli materiaalisena sekä ei-materiaalisena tukena. Vielä nykyisinkin lastensuojelu on kunnan vastuulla, vaikka se siirtyikin valtion ohjaukseen 1900-luvulla (Känkänen 2012, 18). Lastensuojelua pidetään sosiaalihuollossa ja yhteiskunnassa viimesijaisena suojaverkkona, vaikka se tähtäisikin lasten ja nuorten hyvinvointiin ennaltaehkäisevästi. Lastensuojelutyö nähdään ennalta ehkäisevän toiminnan lisäksi keinona estää lastensuojelutarpeen uusiutumista. Erilaisten lastensuojelutoimien, kuten huostaanoton, laitoshoidon, perhehoidon tai ammatillisen perhekotitoiminnan tarkoituksena on edistää nuorten selviytymismahdollisuuksia sen jälkeen, kun nuori itsenäistyy ja astuu aikuisten maailmaan. Samalla pyritään estämään muutoin mahdollisesti alkava asosiaalisuuden kierre. Nykyisin lastensuojelussa pyritään huomioimaan asiakkaan tilanne ja vaikuttamaan siihen monitasoisesti. Asiakaslähtöisyyden kautta asiakas halutaan lastensuojelussa kohdata muun muassa huomioimalla yksilölliset tarpeet, lapsen omat toiveet, lapsen oman vakaumuksen säilyttäen sekä kohtaamalla nuoren arvokkuudella ja luottamuksella. Tiivistetysti asiakaslähtöisyys lastensuojelussa kytkeytyy ensisijaisesti lapsen edun toteutumisi-

seen ja lapsen vanhempien mielipiteiden huomioon ottamiseen. Lastensuojelun tarve puolestaan perustuu samanaikaisesti yhteisöllisille ja perhekohtaisille syille. (Mäkelä 2003, 50-51.)

Lastensuojelun historia on ollut värikäs ja se on kohdannut muutoutuessaan paljon haasteita. Nykyisin lastensuojelun suurimmat haasteet kohdistuvat asiakasmääriin ja liian vähäisiin henkilöstöresursseihin. Tätä seuraa suuri työtaakka, joka puolestaan lisää työn kuormittavuutta ja vaihtuvuutta työtehtävissä. Lastensuojelussa yhdellä sosiaalityöntekijällä tulisi olla vastuu maksimissaan 30:stä perheestä ja lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä maksimissaan 40 lasta vastuullaan. Varsinaisen enimmäis asiakasmäärän lisäksi työn kuormittavuuteen vaikuttaa monet muutkin asiat, kuten työn intensiivisyys, asiakkaiden palvelutarpeet ja niiden laatu, työntekijän mahdollisuus saada konsultaatiota työssään sekä lainsäädännön luomat aikarajat. (Mäkelä 2017.) Lastensuojelun tila on huono varsinkin pääkaupunkiseudulla. Jo vuonna 2012 Sosiaali- ja terveysministeriö on ilmaissut huolensa lastensuojelun henkilöstöressurssien tilasta ja lastensuojelun kriisistä. (Järvinen, 2012.) Tilanne ei ole kuitenkaan kokenut vuoden 2012 jälkeen, kuten voidaan huomata monista lastensuojelun tilasta uutisoivista uutislähteistä. Monet uutiset vuonna 2016 kertovat lastensuojelun kriisiytymisestä ja nostavat esille valtavat asiakasmäärät, pitkät jonot palveluiden piiriin pääsemiseen sekä sosiaalityöntekijöiden epäpätevyyden. Myös sosiaalityöntekijöiden palkan pienuutta on kritisoitu. Kritiikkiä palkan määrästä on perusteltu muun muassa sosiaalityöntekijöiden akateemisella koulutuksella, työn ja vastuun määrällä. (Vantaan sanomat, 2016.) Vuoden 2016 maaliskuussa voimaan tullut laki sosiaalihuollon ammattihenkilöstä (812/2000), kiristi sosiaalityöntekijöiden pätevyysvaatimuksia. Lain voimaantulon vuoksi on yhä vaikeampaa löytää tarpeeksi päteviä sosiaalityöntekijöitä täyttämään avoinna olevat virat erityisesti lastensuojelussa. Laki tiukensi myös vaatimuksia sosiaalityöntekijöitä sijaistavien henkilöiden kelpoisuusehdoista. (Turun sanomat 2016; Yle uutiset 2016.)

3 Yhteistyön muotoutuminen poliisin kanssa

Tässä luvussa käsittelemme poliisin ja sosiaalihuollon yhteistyön alkujuuria, jotka sijoittuvat 1980-luvun taitteeseen. Poliisi ja sosiaalihuolto on ollut yhteistyössä yhteisten asiakkaiden ja työtehtävien välityksellä jo pidempään, mutta vasta 1990-luvulla näiden ammattiryhmien väliseen toimintaan ja sen tehostamiseen on alettu kiinnittää huomiota.

Ennaltaehkäisevä sosiaalipolitiikka ja rikosentorjunta tähtäävät molemmat pitkälti samaan päämäärään. Rikollisuuden voidaan katsoa olevan yksi sosiaalisista ongelmista sekä olevan kiinteästi yhteydessä myös muihin ongelmiin. Parhaimmillaan kokonaisvaltaisella nuorten hyvinvoinnin ja terveen kasvun tukemisella yhdessä viranomaisien, järjestöjen ja vanhempien kanssa voidaan ehkäistä nuorten rikollisuutta. Vuoden 1999 "Turvallisuustalkoot" - kansalli-

sessä rikostorjuntaohjelmassa kiinnitetään huomiota siihen, että ennaltaehkäisevällä sosiaalityöllä voidaan vähentää tulevaisuudessa poliisien työtä sekä nuorten ongelmia. (Turvallisuustalkoot 1999, 14.)

1990-luvun lopun ja 2000-luvun alun paikallisissa ja valtakunnallisissa politiikkaohjelmissa, -suunnitelmissa ja strategioissa nousee esille poliisin ja sosiaalitoimen välisen yhteistyön tiivistäminen. Yhteistyötä halutaan tiivistää turvallisuuden ja rikoksenehkäisyn näkökulmasta. (Turvallisuusohjelmat 2017 ks. Miettinen 2011, 17) Tarve viranomaisten välisen yhteistyön kehittämiseksi kumpuaa myös ajatuksesta puuttua nopeammin ja varhaisemmin lasten ja nuorten päihteidenkäyttöön sekä rikoksiin (Turvallisuustalkoot 1999, 14-16). Myös Matti Vanhasen hallituksen ohjelmassa (2003, 47) viitataan sosiaalitoimen ja poliisin yhteistyön kehittämiseen. Ohjelmassa nostetaan esille sosiaalitoimen rooli sisäisen ja sosiaalisen turvallisuuden kasvattajana ja sen kasvun mahdollistaminen yhteistyön kautta.

Konkreettisia toimia poliisin ja sosiaalitoimen yhteistyön kehittämiseksi on tehty 1990-luvun loppupuolella. Yhteistyöhön on panostettu yhteisillä neuvotteluilla sekä tiiviimmällä yhteistyöllä näiden toimijoiden kesken. Suurimpina konkreettisina muutoksina yhteistyön kehittymisestä näkyy sosiaalityöntekijöiden sijoittaminen poliisilaitoksille. Ensimmäinen sosiaalityöntekijä aloitti poliisin tiloissa jo vuonna 1977. Sosiaalityöntekijöiden virat poliisilaitoksilla alkoi kuitenkin yleistyä Suomessa 1990-luvun lopun ja 2000-luvun alun taitteessa. Poliisilaitoksen sosiaalityöntekijöiden rooli on monipuolistunut selviämishoitoaseman hoitamisesta paljon laaja-alaisemmaksi. (Miettinen 2011, 17-28.) Nykyisin poliisilaitoksella työskentelevällä sosiaalityöntekijällä on valtuudet kiireelliseen sijoitukseen, toimeentulotukeen oikeuttaviin päätöksiin ja esitutkintaan. Sosiaalityöntekijät ovat mukana myös oikeuskäsittelyihin liittyvissä tehtävissä, puuttuvat perheväkivaltaan, haastattelevat sen osalta sekä tekijää, että mahdollista uhria ja ovat lapsen tai nuoren apuna esimerkiksi puhevallan käytössä. (Laine, Haavisto & Viemerö 2004, 52.)

1990-luvun lopun ensimmäiset ajatukset sosiaaliviranomaisten ja poliisin yhteistyöstä, näkyy yhä myös vuoden 2017 sisäisen turvallisuuden strategioissa. Yhteistyötä perustellaan muun muassa turvallisuuden lisäämisellä ja ennaltaehkäisyllä. Tänä vuonna tarkoituksena on puuttua viranomaisyhteistyön avulla vanhoihin ongelmiin hyödyntäen uutta teknologiaa sekä tuottamalla uusia innovatiivisia palveluja. Viestinnän parantaminen ja disinformaation torjuminen ovat yksi tärkeimpiä tavoitteita ja teemoja. Ihanteellisimmassa tilanteessa tieto tulee oikea-aikaisesti oikeilta toimijoilta ja saavuttaa tarvittavat viranomaiset ilman erilaisia turvallisuusuhkia. (Sisäisen turvallisuuden strategiassa korostuu yhteinen tekeminen 2017.)

4 Yhteistyötä määrittävät toimet

Tässä luvussa avaamme termejä, jotka ovat keskeisiä lastensuojeluviranomaisten ja poliisin yhteistyötä ajatellen. Virka-apu ja lastensuojeluilmoitus ovat tärkeimpiä ja suurimpia näitä ammattiryhmiä yhdistäviä lain edellyttämiä toimia, joille lähes suuri osa yhteistyöstä nojaa.

Poliisia sekä lastensuojeluviranomaisia ohjaa työssään omat lakinsa. Lastensuojeluviranomaiset noudattavat ensisijaisesti lastensuojelulakia ja poliisi puolestaan poliisilakia. Näiden lakien lisäksi on useita muita lakeja ja asetuksia, jotka määrittelevät paljon näiden viranomaisten työtä ja päätöksentekoa. Osa näistä laeista keskustelee keskenään, kun taas osa puolestaan saattaa aiheuttaa ristiriitaa viranomaisten toiminnassa.

Poliisin ja sosiaalitoimen yhteistyötä edellytetään ja säännellään lainsäädännössä. Tällaisia lakeja ovat muun muassa lastensuojelulaki, sosiaalihuoltolaki, laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista, esitutkintalaki ja -asetus sekä poliisilaki. Sosiaalihuollon viranomaisella on oikeus saada virka-apua laissa säädettyjen tehtäviensä suorittamiseksi muilta viranomaisilta. Sosiaalihuollon viranomaiset antavat myös virka-apua muille viranomaisille, kuten poliisille (Laine, Haavisto & Viemerö 2004, 29). Virka-aputehtävällä vastuu työn johtamisesta on sillä viranomaisella, joka on pyytänyt virka-apua oman tehtävänsä suorittamiseksi.

4.1 Sosiaalihuollolle annettava virka-apu

Sosiaalihuollon viranomaisen oikeus saada virka-apua perustuu lakiin sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000) pykälään 22. Sosiaalihuollon viranomaisella on oikeus saada laissa säädettyjen tehtäviensä suorittamiseen tarpeellista virka-apua muilta viranomaisilta. Virka-apua antavan tulee ilmaista salassapitovelvollisuuden estämättä sosiaalihuollon viranomaiselle virka-aputehtävän edellyttämät tiedot. (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 4:20.1.) Kiireellisesti sijoitetun tai huostaanotetun lapsen kohdalla kunnan oma sosiaalityöntekijä tai sosiaalipäivystäjä arvioi virka-avun tarpeen ja pyytää tarvittaessa virka-apua poliisilta esimerkiksi sijoituspaikasta karanteenin lapsen tavoittamiseksi. Sosiaalityöntekijän on perusteltava poliisille virka-avun tarve sekä yksilöitävä sen kohde. Virka-avun perusteen on pohjauduttava lakiin ja pyyntö yksilöitävä lakipykälällä. (Lehtonen & Telén 2013, 12.)

Poliisia ohjaa virka-avun antamiseen poliisilaki (827/2011) luku 9 pykälä 1. Poliisin on annettava pyynnöstä muulle viranomaiselle virka-apua, jos niin erikseen säädetään. Muulle viranomaiselle on annettava virka-apua myös laissa säädetyn valvontavelvollisuuden toteuttamiseksi, jos virka-apua pyytävää viranomaista estetään suorittamasta virkatehtäviään. (Poli-

silaki 9:1.1.) Yleensä kyseessä on tilanne, jossa virka-apua pyytävän viranomaisen omat toimivaltuudet eivät ole riittävät, jonka lisäksi tilanteeseen saattaa liittyvä väkivaltaa tai sen uhkaa.

Poliisi on julkisen vallan käyttäjä, jonka toimivaltuudet perustuvat lakeihin ja asetuksiin. Yksittäisellä laillisella virkatehtävällä poliisi on oikeutettu käyttämään julkista valtaa, antamaan kaikkia velvoittavia kehoituksia sekä käskyjä. Tarvittaessa poliisilla on oikeus puuttua ihmisen vapauteen ja koskemattomuuteen. (Poliisilaki 1:11. & 2:2.) Muun muassa nämä poliisin toimivaltuudet ovat sellaisia, mitä lastensuojeluviranomaiset tarvitsevat avukseen erilaisilla työtehtävillään. Poliisia tarvitaan usein lastensuojeluviranomaisen avuksi tilanteissa, missä sijaishuoltopaikasta karannutta lasta tai nuorta tavoitellaan. Virka-apua pyydetään myös tilanteisiin, joissa sosiaaliviranomaisilla on tieto, että kohteessa on päihtyneitä henkilöitä, väkivallan uhkaa tai virka-avulle nähdään jokin muu peruste. Muuna perusteena voi olla esimerkiksi epäily lapsen turvallisuudesta tilanteesta, jossa toimeenpannaan kiireellinen sijoitus.

4.2 Poliisille annettava virka-apu

Poliisille annettavasta virka-avusta säädetään poliisilain luvussa 9, 2:ssa pykälässä. Toisen viranomaisen on annettava poliisin virkatehtävässä tarpeellista virka-apua, jonka antamiseen asianomainen viranomainen on toimivaltainen. Päätöksen virka-avun pyytämisestä ja antamisesta tekee päällystään kuuluva poliisimies, jollei erikseen toisin säädetä tai asian kiireellisyys muuta vaadi. (Poliisilaki 9:2.1.) Sosiaalihuoltoa koskeissa virka-apupyynnöissä poliisilla ei kuitenkaan ole velvollisuutta antaa virka-apua, mikäli virka-apupyynnön tekee muun kuin lapsen sijoittaman kunnan sosiaaliviranomainen (Isoniemi 2012, 36 ks. Lehtonen & Telén 2013, 30). Poliisilla on myös poliisilain mukaisesti oikeus saada päällystään kuuluvan poliisimiehen pyynnöstä tarpeelliset tiedot toiselta viranomaiselta tehtävänsä suorittamiseksi. Nämä tiedot on annettava maksutta ja salassapitovelvollisuuden estämättä, ellei näiden tietojen luovuttaminen poliisille ole erikseen laissa kielletty tai rajoitettu. (Poliisilaki 4:2.1.)

Poliisi pyytää sosiaali- ja terveyshuollon viranomaisilta virka-apua lapsen somaattisiin tutkimuksiin, lapsen psykologisiin tutkimuksiin, oikeuspsykologiseen haastatteluun, rikoksesta epäillyn oikeuslääketieteelliseen tutkimukseen tai lapsen kuulusteluun. Lapsen tai nuoren somaattinen tutkimus suoritetaan rikosprosessin tarpeisiin ja vain tutkittavan tai hänen huoltajansa suostumuksella. Mikäli tutkimus on suoritettava, mutta siihen ei saada lupaa huoltajalta, harkitaan edunvalvojan sijaisen hakemista lapselle, jolloin saatetaan joutua harkitsemaan myös lapsen kiireellistä sijoitusta. Psykologisissa tutkimuksissa ja oikeuspsykologisissa haastatteluissa poliisi voi pyytää lastenpsykiatria tai psykologia toimittamaan lapsen kuulustelun. Lapsen läheisiä haastatellaan vain lapsen tutkimusta varten ja sen verran kuin se edellyttää näitä tietoja. Rikoksesta epäillyn oikeustieteelliseen tutkimukseen ei tarvita suostumusta, sillä se voidaan toteuttaa pakkokeinolain perusteella. (Viranomaisten roolit ja salassapito

2017.) Lapsen kuulustelun suorittaa lapsen asiaan perehtynyt tutkija. Poliisin virka-apupyynnön avulla lapsen haastattelun saa suorittaa myös lapsen haastatteluihin perehtynyt terveydenhuollon ammattihenkilö. Virka-apupyynnön perusteella tehtäviin haastatteluihin ei tarvita huoltajan tai edunvalvojan suostumusta. (Turvallisuustalkoot -kansallinen rikoksentorjuntaohjelma 2013, 6.)

Lastensuojeluviranomaiset tekevät yhteistyötä kentällä työskentelevien poliisien sekä tutkijoiden kanssa. Alaikäisten kohdalla laki määrittelee poliisin ja sosiaalihuollon yhteistyön (Laine ym. 2004, 66). Lastensuojelulain mukaan sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen tulee olla mukana lapsen tekemäksi ilmoitetun rangaistavan teon esitutkinnassa sekä tuomioistuinkäsittelyssä, mikäli sen ei katsota olevan ilmeisen tarpeetonta. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tulee valvoa lapsen edun toteutumista, sekä avustettava lasta tai nuorta puhevallan käytössä. Tarvittaessa sosiaalityöntekijän on ohjattava lapsi oikeusavun piiriin tai huolehdittava, että lapselle haetaan edunvalvoja. (Lastensuojelulaki 4:24.1-2.) Myös esitutkinta asetuksen mukaan sosiaalilautakunnalle on varattava tilaisuus lähettää edustajansa kuulusteluun, kun lasta kuulustellaan epäiltynä. Poliisilaitoksen sosiaalityöntekijä on usein mukana alaikäisten kuulusteluissa, mutta joissain tilanteissa kuulusteluihin voi osallistua myös sosiaaliviraston sosiaalityöntekijä tai päivystävä sosiaalityöntekijä. (Laine ym. 2004, 66.)

4.3 Virka-apupyynnön tekeminen poliisille

Virka-apupyyntö tulisi tehdä aina kirjallisen lomakkeen kautta toiselle viranomaiselle. Kiireellisessä tapauksessa tai välittömiä toimenpiteitä edellyttävässä tilanteessa virka-apupyyntö voidaan esittää suullisesti, mutta suullinen virka-apupyyntö tulee tällöin aina vahvistaa jälkikäteen kirjallisesti. Suullista virka-apupyyntöä voidaan perustella esimerkiksi myös sillä, että sijaishuoltopaikasta on karannut erittäin nuori lapsi tai tilanteen kiireellisyyteen vaikuttaa jokin muu seikka. (Häkälä & Lehmuskoski 2017, 22.) Sosiaalihuollossa virka-apupyynnön tekee lapsen kiireellisesti sijoittama tai huostaanottama kunta ja siellä sen toimivaltainen sosiaaliviranomainen. Virka-ajan ulkopuolella virka-apupyynnön voi tehdä myös sijoituskunnan sosiaalipäivystys. Sosiaalityöntekijän tekemä virka-apupyyntö toimitetaan sijoituskunnan poliisin tilannekeskukseen. (Lehtonen & Telén 2013, 12.)

Sijoittajakunnan sosiaaliviranomaisen vastuulla on huolehtia virka-apupyynnön laatimisesta, tilanteen kiireellisyysarvioinnin tekemisestä sekä sen toimittamisesta oikeaan poliisipiiriin. Sosiaalityöntekijän pyytämän virka-avun perustetta voi arvioida ainoastaan virka-apua antava viranomainen, jolloin esimerkiksi yksittäinen poliisi tai virka-apupyynnön kohteena oleva lapsi ei ole pätevä arvioimaan virka-avun tarpeellisuutta. Virka-apua pyytävän sosiaalityöntekijän tulee olla toimivaltainen, jolloin häneltä vaaditaan lain edellyttämä kelpoisuus toimia sosiaalityöntekijänä. Isoniemi (2012, 50) toteaa myös, että lastensuojeluviranomaisella on aina vas-

tuu lastensuojelullisten toimenpiteiden kuin myös virka-apupyynnön ja sen sisällön lainmukaisuudesta (ks. Lehtonen & Telén 2013, 13). Poliisin ohjeessa (2020/2012/312, 6) todetaan, että lastensuojelulain perusteella sijoitetun lapsen löytyessä, ovat hänen kuljettamisestaan ja säilyttämisestään vastuussa sosiaaliviranomaiset. (Lehtonen & Telén 2013, 12, 30-31.)

Virka-apupyynnön tehdään yleensä kirjallisesti, käyttäen virallista virka-apulomaketta. Virka-apupyynnön on voimassa kolme vuorokautta, jonka jälkeen se tulee uusiksi. Virka-apupyynnön lomakkeeseen on kirjattava lapsen tai nuoren nimi, henkilötunnus, osoite ja puhelinnumero. (Honkanen 2017, 5.) Lisäksi lomakkeessa tulisi ilmetä syy sille, miksi lasta tai nuorta tavoitellaan ja sosiaaliviranomaisen huolenaiheet nuoresta. Syynä tulisi mainita esimerkiksi erityisen nuori ikä, tärkeät lääkkeet ja niiden mahdollinen syömättä jääminen kadoksissa ollessa, itsemurha-ajatukset, päihteidenkäyttö alttius tai mielenterveysongelmat. Virka-apupyynnön lomakkeeseen olisi lisäksi tärkeä kirjata se, mitä lapsella ja nuorella on ollut päällä tämän poistuesssa luvatta sijaishuollosta, sekä tapahtuman kellon aika. Poliisille tulee myös kirjata lomakkeeseen tieto, mihin nuori tulee palauttaa, jos tämä tavataan. Sosiaalihuollon tulee perua virka-apupyynnön välittömästi, mikäli lapsi tai nuori löytyy. Virka-apupyynnön peruminen tehdään samanlaisella virallisella lomakkeella. (Virka-apupyynnön ohjeistus)

Virka-apupyynnön tekeminen koetaan epäselväksi varsinkin sosiaalihuollon ja lastensuojelun näkökulmasta. Virka-apupyynnön tekemiseen ei koeta olevan yhtenäistä ohjeistusta eri kuntien sekä viranomaisten välillä. Lehtosen ja Telénin (2013, 29) mukaan toimintamallit eivät aina ole selkeitä sijaishuoltopaikkojen lisäksi myöskään poliiseille tai hätäkeskukselle. Yksityiset sijaishuoltopaikat eivät myöskään voi lainsäädännön perusteella tehdä virka-apupyynnön itse suoraan poliisille. Yksityisissä sijaishuoltopaikoissa työskentelevä henkilökunta ei ole viranomaisen asemassa, jolloin heillä ei ole toimivaltaa tehdä virka-apupyynnön, joka tapahtuu kahden viranomaisen välillä. Sijaishuoltopaikat toivovat muutosta erityisesti niihin tilanteisiin, joissa lapsesta pitäisi pystyä tekemään virka-apupyynnön nopeasti.

Sijaishuoltopaikkojen toimintamallia on kartoitettu kyselyn avulla. Vuonna 2012-2013 Lastensuojelun Keskusliitto toteutti kyselyn, jossa lähestyttiin kaikkiaan 413 sijaishuoltopaikkaa. Kysely lähetettiin kaikille Valviran sähköpostirekisterissä oleville yksityisille lastensuojelulaitoksille, valtion koulukodeille, kahdenkymmenen suurimman kaupungin tai kuntayhtymän vastaanottokoteihin ja lastenkoteihin sekä yksityisiin vastaanottokoteihin. Sijaishuoltopaikoista kyselyyn vastasi yhteensä 81 kyselyn vastaanottajaa. Kysyttäessä virka-apupyynnön tekemisen käytännöistä, kyselyn vastauksissa nousi esiin laitoksien vaihtelevat toimintatavat virka-apupyynnön tekemisessä. Osa laitoksista tiesi ja noudatti käytäntöä siitä, että virka-aikana lastensuojelun sosiaalityöntekijä tekee virka-apupyynnön nuoren tai lapsen kadottua ja virka-

ajan ulkopuolella puolestaan sen tekee sosiaalipäivystyksen sosiaalityöntekijä. Osa sijaishuoltopaikoista puolestaan kertoivat tekevänsä virka-apupyynnöt itse. (Lehtonen & Telén 2013, 14, 28.)

Lastensuojeluviranomaisten tekemien virka-apupyyntöjen määrä on lisääntynyt viime vuosina. Lisääntyneiden virka-apupyyntöjen määrää selittää osaltaan se, että lastensuojelulaitoksista karkailu on myös lisääntynyt. (Lehtonen & Telén 2013, 11-12.) Poliisin ylläpitämä tilasto todentaa virka-apupyyntöjen määrän nousua vuosien 2007-2016 välisenä aikana. Vuonna 2007 poliisi on antanut virka-apua lastensuojeluviranomaisille yhteensä 308 tehtävällä, kun vuonna 2016 kyseisiä tehtäviä on ollut yhteensä 1206. Kymmenessä vuodessa poliisin suorittamien virka-apupyyntöjen määrä on nelinkertaistunut. Tilanne ei näytä muuttuvan merkittävästi edellisestä vuodesta, sillä kuluva vuoden tammi-elokuun välillä virka-aputehtäviä on ollut yhteensä 730. Koko Suomessa tehtyjen virka-apupyyntöjen määrä on vuoteen 2016 mennessä kasvanut 3515, kun vuonna 2007 vastaava luku on ollut 1763. (Poliisin tilastopalvelu 2017.)

Virka-apupyynnöstä ja sen tekemisestä lapsen etsimiseksi, voidaan erottaa katoamisilmoituksen tekeminen. Katoamisilmoituksen voi tehdä lapsen vanhemmat tai sijaishuoltopaikka, mikäli lapsi ei tiedettävästi ole muiden sukulaisten, ystävien luona tai lapselle tavanomaisissa paikoissa. Katoamisilmoituksen myötä poliisi etsii lasta näiden tietojen perusteella. (Lehtonen & Telén 2013, 13.) Katoamisilmoituksen voi tehdä poliisilaitoksella tai lapsen kohdalla soittamalla hätänumeroon 112. Poliisille tulee ilmoittaa henkilön henkilötiedot, tuntomerkit, tieto mahdollisesta kulkuvälineestä sekä toimittaa mahdollisimman tuore kuva nuoresta tai lapsesta. Mikäli etsintöjä on jo tehty lapsen tai nuoren löytämiseksi, tulee etsintäalue ja -paikat ilmoittaa poliisille. (Katoamisilmoituksen tekeminen 2017.)

4.4 Lastensuojelun määrittelyä

Tässä opinnäytetyössä lastensuojeluviranomaisesta puhuttaessa voidaan käyttää myös termiä sosiaalityöntekijä. Kaikki lastensuojelussa työskentelevät sosiaalityöntekijät ovat oikeutettuja tutkintonsa perusteella tekemään lapsen huoltoa ja hoitoa koskevia päätöksiä työssään. Muualla lastensuojelussa, kuten lastensuojelulaitoksissa voi työskennellä esimerkiksi sosionomeja ohjaajan tehtävissä. Sosiaalityöntekijöiden työ lastensuojelussa painottuu arviointiin ja päätöksentekoon. Ainoastaan sosiaalityöntekijä voi toimia lastensuojeluviranomaisen nimikkeellä. Sosiaalityötä ja sosiaalihuoltoa voidaan toteuttaa muuallakin sosiaalialan ympäristössä kuin lastensuojelussa.

Lastensuojelu voidaan määritellä joko suppeasti tai laajemmin. Suppeassa merkityksessä lastensuojelu voidaan nähdä perinteisesti viimesijaisena toimenä, joka otetaan käyttöön, kun muut palvelut eivät ole kyenneet havaitsemaan tai vastaamaan asiakkaan ongelmiin. Tässä

merkityksessä lastensuojelusta puhuttaessa, tarkoitetaan lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua, jonka tarkoituksena on tukea lapsia ja perheitä selviytymään vaikeassa elämäntilanteessa. (Forssén 1997 161-162 ks. Miettinen 2011, 4.) Laki määrittelee lapsi- ja perhekohtaiseksi lastensuojeluksi selvityksen lastensuojelutarpeesta, avohuollon tukitoimet, kiireellisen sijoituksen, huostaanoton, sijaishuollon sekä jälkihuollon (Lastensuojelulaki 1:3.1-3.) Laajemmassa määritelmässä ja merkityksessä lastensuojelulla tarkoitetaan yhteiskunnallista työtä ja toimenpiteitä, joiden avulla pyritään edistämään ja turvaamaan lasten hyvinvointia, kasvua ja kehitystä sekä tukea vanhemmuutta. Tällöin lastensuojeluun kuuluu myös ehkäisevä lastensuojelu (Miettinen 2011, 4-5).

Poliisi on yksi merkittävä lastensuojeluilmoituksia tekevä taho. Työtehtävissään poliisimiehet kohtaavat alaikäisiä rikoksentekijöitä, näkevät lapsiperheissä tapahtuvaa väkivaltaa, todistavat alaikäisten ja vanhempien päihteiden käyttöä sekä lasten laiminlyöntiä. Poliisilla on lastensuojeluilmoitusvelvollisuus myös tilanteissa, joihin ei liity rikosta.

4.4.1 Lastensuojeluilmoitus ja sen tekeminen

Lastensuojelulaissa (417/2007) on säädetty tehtävistä, joissa toimivat henkilöt ovat velvollisia salassapitosäännösten estämättä ja viipymättä tekemään lastensuojeluilmoituksen kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle. Lastensuojelulaki velvoittaa useat ammattilaiset tekemään lastensuojeluilmoituksen. Näitä ammattiryhmiä ovat muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaiset sekä poliisi. Ilmoitus on tehtävä, mikäli näiden ammattiryhmien edustajat ovat tehtävässään saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää lastensuojelun tarpeen selvittämistä. Ammattihenkilön tehdessä lastensuojeluilmoitusta, voidaan ilmoitusvelvollisuuden katsoa menevän salassapitovelvollisuuden edelle (Mahkonen 2003, 155). Myös muu kuin ilmoitusvelvollinen henkilö voi tehdä lastensuojeluilmoituksen häntä mahdollisesti koskevien salassapitosäännösten estämättä. Lain mukaan yksityishenkilöillä on oikeus, mutta ei velvollisuutta lastensuojeluilmoituksen tekemiseen (Lastensuojeluilmoitus ja sen tekeminen 2017).

Lapsen asioissa puolestaan poliisille on ilmoitettava salassapitosäädösten estämättä, mikäli on tiedossa, että lapseen on kohdistettu rikoslain (39/1889) 20 luvussa seksuaalirikoksena rangaistavaksi säädetty teko tai rikoslain 21 luvussa kuvattu henkeen ja terveyteen kohdistuva rikos, josta säädetty enimmäisrangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta. (Lastensuojelulaki 5:25.1-3.)

Lastensuojeluilmoitus tulee tehdä aina ensisijaisesti lapsen asuinkunnan sosiaalitoimistoon virka-aikana. Virka-ajan ulkopuolella tai kiireellisessä tilanteessa lastensuojeluilmoitus tehdään alueen sosiaalipäivystykseen tai hätäkeskukseen soittamalla 112. Lastensuojeluilmoituk-

sen voi tehdä puhelimitse, kirjallisesti tai käymällä sosiaalitoimistossa. Tärkeintä on tehdä ilmoitus mahdollisimman pian, varsinkin, jos asiaan liittyy rikos. Lastensuojeluilmoituksen voi tehdä myös käyttämällä lastensuojeluilmoituslomaketta, mutta se ei ole välttämätöntä. Lomake auttaa ilmoituksen tekemisessä ja sitä käyttämällä voidaan varmistaa, että ilmoitus kirjataan sanatakseni oikein. Lastensuojeluilmoitusta tehdessä tulee kertoa tiedossa olevat lapsen henkilötiedot ja ilmoituksen syy. Syytä perusteltaessa tulee mainita ilmoituksen perusteet ja mitkä tapahtumat ovat johtaneet ilmoituksen tekemiseen. Ilmoitusta tehdessä voi myös mainita, onko lapsi tai tämän vanhemmat tietoisia lastensuojeluilmoituksen tekemisestä. (Lastensuojeluilmoitus ja sen tekeminen 2017.)

Lapsesta on mahdollista tehdä myös ennakollinen lastensuojeluilmoitus. Ennakollinen lastensuojeluilmoitus perustuu sille oletukselle, että on perusteltu syy epäillä syntyvän lapsen tarvitsevan lastensuojelun tukitoimia välittömästi syntymän jälkeen. Ennakollisen lastensuojeluilmoituksen voi tehdä myös siviilihenkilö. Aiemmin mainittuja ammattihenkilöitä sitoo velvollisuus tehdä lapsesta ennakollinen lastensuojeluilmoitus salassapitosäännösten estämättä. (Lastensuojelulaki 5:25c.1) Lastensuojelulaki säättää myös lastensuojeluviranomaisten ilmoitusvelvollisuudesta muiden sosiaaliviranomaisten välillä. Lapsen muuttaessa, on lastensuojelun asiakkaan tai lastensuojelutarpeen selvittämisen ollessa kesken, ilmoitettava lapsen muutosta uudelle kotikunnalle sekä toimitettava tarvittaessa viipymättä ne lapsen asiakirjat, jotka ovat välttämättömiä lastensuojelutarpeen arvioimiseksi tai lastensuojelutoimien järjestämiseksi. (Lastensuojelulaki 5:25d.1.)

4.4.2 Lastensuojelun toimet

Laki sitoo lastensuojelun työntekijää heti lastensuojeluilmoituksen vastaanottamisesta lähtien. Lastensuojelulain pykälä 33 edellyttää, että lastensuojelun työntekijöiden tulee merkitä lapsen tai nuoren asiakirjoihin kaikki lapsen tarvitsemien lastensuojelutoimenpiteiden järjestämiseen vaikuttavat tiedot sekä toimenpiteiden suunnittelun, toteuttamisen ja seurannan kannalta tarpeelliset tiedot heti lastensuojeluaisan vireille tulosta alkaen. (Lastensuojelulaki 6:33.1.) Vireille tulon jälkeen sosiaalityöntekijää tai muuta lastensuojelun työntekijää sitoo velvollisuus arvioida välittömästi lapsen mahdollinen kiireellinen lastensuojelun tarve. Tämän arvioinnin lisäksi on suoritettava sosiaalihuoltolain mukainen palvelutarpeen arviointi, jonka yhteydessä selvitetään myös lastensuojelun tarve, ellei lastensuojelun tarvetta ja tukitoimia voida sulkea palvelutarpeen ulkopuolelle. (Lastensuojelulaki 5:26.2-3.) Lisäksi sosiaalityöntekijän on ilmoitettava saapuneesta lastensuojeluilmoituksesta välittömästi huoltajalle ja lapselle, huomioiden alaikäisen oikeuden vaatia painavasta syystä olla antamatta tietoja hänen lailliselle edustajalleen. (Lastensuojelulaki 5:27.3 & Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 2:11.3.)

Sosiaalityöntekijä toteaa palvelutarpeen arvioinnin perusteella, onko lastensuojelun asiakkuudelle tarvetta. Lastensuojelun asiakkuus alkaa, mikäli lapsen kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä tai lapsi omalla käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään tai kehitystään ja lapsi tarvitsee lastensuojelulain mukaisia palveluja ja tukitoimia. Näiden seikkojen täyttyessä tai jos lastensuojeluasian vireille tulon jälkeen on ryhdytty kiireellisiin toimiin lapsen terveyden ja turvallisuuden takaamiseksi tai perheen jo saadessa lastensuojelulain mukaisia palveluja, aloitetaan lastensuojelun asiakkuus. (Lastensuojelulaki 5:27.1-3.)

5 Viranomaisten toimintaa ohjaavat lait

Tässä luvussa käsittelemme viranomaisten toimintaa ohjaavia lakeja. Lait ja asetukset määrittävät tarkoin velvoitteet, joita viranomaisten on noudatettava toimissaan. Opinnäytetyömme keskiössä olevat viranomaiset työskentelevät lain asettamien määräysten mukaan ja ovat velvollisia tavoittelemaan laissa asetettuja päämääriä. Viranomaiset noudattavat yleislakeja sekä tarkemmin kohdennettuja erityislakeja.

Poliisit noudattavat poliisilakia, joka on poliisien toimintaa sääntelevä yleislaki (HE 16/2013 vp. 4). Lastensuojeluviranomaiset puolestaan noudattavat erityislaiksi määriteltävää lastensuojelulakia (Lastensuojelun arvot ja periaatteet 2017). Molemmat viranomaiset tarvitsevat tietoutta myös muista ammattikuntaansa koskevista laeista. Poliisilain lisäksi poliisit hyödyntävät toimissaan muun muassa esitutkintalakia ja rikoslakia. Lastensuojeluviranomaiset puolestaan hyödyntävät sosiaalihuoltolakia, lakia lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta sekä esimerkiksi perhehoitolakia. Kummankin viranomaisen toiminnan ohjenuorana toimii ammattikuntaan yksilöityjen lakien lisäksi Suomen perustuslaki ja YK:n lapsen oikeuksien sopimus.

Poliisin tehtävä eroaa selkeästi lastensuojeluviranomaisen tehtävästä ja tavoitteesta. Viranomaisten tehtävien ja tavoitteiden eroavaisuudet saattavat aiheuttaa yhteistyötilanteissa ristiriitaisia näkemyseroja. Yhteistyössä tapahtuvat ristiriitaisuudet voivat heikentää asiakkaan asemaa ja pahimmassa tapauksessa evätä todellisen avuntarpeen. Yhteistyötilanteet ovat usein ennalta suunnittelemattomia, kuten aiemmin, luvussa 4.1 avattu virka-apu-käsite selvittää. Tilanteiden ennakoimattomuuden vuoksi yhteistyön on oltava sujuvaa. Käsittelemme lastensuojelulain ja poliisilain pääpiirteet seuraavissa alaluvuissa, kooten jäljempänä erilliseen lukuun yhteistyöhön velvoittavia periaatteita ja asetuksia.

5.1 Lastensuojelulaki

Lastensuojelua määrittää vuonna 2007 voimaan tullut lastensuojelulaki. Lastensuojelulain lisäksi Suomen perustuslaki, Suomea sitovat Euroopan ihmisoikeussopimukset ja YK:n lapsen oi-

keuksien sopimukset velvoittavat asettamaan lapsen edun etusijalle kaikessa viranomaistoinnassa. Eli lapsen oikeuksien toteuttaminen on muita viranomaisia, muuta lainsäädäntöä ja koko yhteiskuntaa koskeva tehtävä. Lastensuojelun kolme perustehtävää ovat lasten yleisiin kasvuolosuhteisiin vaikuttaminen, vanhempien tukeminen ja varsinainen lasten suojelutehtävä. (Mitä on lastensuojelu 2016.)

Lastensuojelulain (417/2007) tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun (Lastensuojelulaki 1:1). Lastensuojelulain mukaan alle 18-vuotias on lapsi ja 18-20-vuotias on nuori (Lastensuojelulaki 1:6). Lapsen hyvinvoinnista vastuussa ovat lapsen vanhemmat tai muut huoltajat. Lastensuojelu tukee lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä järjestämällä tarvittavia palveluja ja tukitoimia. (Lastensuojelulaki 1:2.) Mikäli julkisen vallan antama tuki ei riitä turvaamaan lapsen hyvinvointia ja yksilöllistä kasvua, on julkisen vallan puututtava perheen autonomiaan (Mitä on lastensuojelu 2016).

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983) määrittää lapsen huollon tarkoituksen. Huollon tarkoituksena on turvata lapsen tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi niin, että lapsen yksilölliset tarpeet ja toivomukset tulevat huomioiduiksi. Lisäksi myönteiset ja läheiset ihmissuhteet tulee turvata, erityisesti lapsen ja hänen vanhempiansa välillä. Lapselle on turvattava hyvä hoito ja kasvatusta, huomioiden ikään ja kehitystasoon nähden tarpeellinen huolenpito ja valvonta. Pyrkimyksenä on tuottaa lapselle turvallinen sekä virikkeitä antava kasvu-ympäristö ja lapsen toivomuksia sekä taipumuksia vastaava koulutus. Lapselle on annettava kasvatuksessa ymmärrystä, turvaa ja hellyyttä, eikä lasta saa alistaa, kurittaa ruumiillisesti tai kohdella muulla tavoin loukkaavasti. Lapsen kasvamisesta vastuullisuuteen, itsenäistymiseen ja aikuisuuteen tulee tukea ja edistää. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1:1.)

Lastensuojelu voidaan jakaa ehkäisevään lastensuojeluun sekä lapsi- ja perhekohtaiseen lastensuojeluun. Ehkäisevää lastensuojelua järjestetään kunnan toimesta lapsen ja nuoren hyvinvoinnin edistämiseksi, eikä silloin lapsella tai perheellä ole lastensuojelun asiakkuutta. Vanhemmuuden tukeminen, lasten kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin turvaaminen sekä edistäminen kuvastavat ehkäisevän lastensuojelun toiminta-ajatusta. Ehkäisevää lastensuojelua toteutetaan muun muassa äitiys- ja lastenneuvolassa, päivähoidossa, opetuksessa, nuorisotyössä sekä muussa sosiaali- ja terveydenhuollossa tarjoamalla tukea sekä erityistä tukea. (Lastensuojelulaki 1:3a.) Sosiaalihuoltolaki (2014/1301) määrittää lastensuojelulain ohella ehkäisevän lastensuojelun tehtäviä ja toimenpiteitä. Sosiaalihuoltolain mukaisesti, tuen tarpeita vastaaviin palveluihin lukeutuvat muun muassa perhetyö, kotipalvelu, laitospalvelut, liikunnasta tukevat palvelut, kasvatus- ja perheneuvonta sekä lapsen ja vanhemman välisten tapaamisten valvonta (Sosiaalihuoltolaki 3:13-14).

Puolestaan lapsi- ja perhekohtaiseen lastensuojeluun kuuluu lastensuojelun asiakkuus. Lapsi- ja perhekohtaisessa lastensuojelussa laaditaan asiakassuunnitelma ja järjestetään avohuollon tukitoimia. Avohuollon tukitoimia on järjestettävä lastensuojelun avohuollon asiakkuudessa olevalle perheelle viipymättä, kun lastensuojelun tarve on todettu (Lastensuojelulaki 7:34). Näitä tukitoimia voivat olla esimerkiksi lapsen kuntoutumista tukevat hoito- ja terapiapalvelut, tehostettu perhetyö ja perhekuntoutus (Lastensuojelun avohuollon tukitoimet 2015). Avohuollon tukitoimien toteutuksessa mukana ovat lapsi ja vanhemmat, huoltajat tai muut lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavat henkilöt (Lastensuojelulaki 7:34). Sijoitus avohuollon tukitoimena voi tulla kyseeseen, mikäli se on asiakassuunnitelman mukaista, tuen tarvetta arvioivaa tai kuntouttavaa (Lastensuojelulaki 5:27). Lisäksi lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua voidaan toteuttaa lapsen kiireellisellä sijoituksella ja huostaanotolla, joihin liittyvät sijaishuolto sekä jälkihuolto (Lastensuojelulaki 1:3). Lapsen kiireellinen sijoitus voi kestää 30 vuorokautta ja jatkua seuraavalla 30 vuorokaudella, mikäli jatkopäätös on lapsen edun mukainen ja tarvittavia lastensuojelutoimenpiteitä tai välttämättömiä lisäselvityksiä ei ole muutoin mahdollista saada (Lastensuojelulaki 8:38a).

Kiireellinen sijoitus lakkaa välittömästi silloin, kun perustetta sille ei ole. Myös huostaanottoa tai sijaishuoltoa koskeva hallinto-oikeuden tai korkeimman hallinto-oikeuden päätös tai edellä mainittujen antama väliaikaista määräystä koskeva päätös on saatu. (Lastensuojelulaki 8:39.) Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on otettava lapsi huostaan, jos puutteet lapsen huolenpidossa tai muut kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä; tai lapsi vakavasti vaarantaa terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihteitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin rinnastettavalla käyttäytymisellä. Huostaanoton ja sijaishuollon järjestämiseen voidaan kuitenkin ryhtyä vain, jos avohuollon tukitoimet eivät ole sopivia, mahdollisia tai riittäviä ja sijaishuollon arvioidaan olevan lapsen edun mukaista. (Lastensuojelulaki 9:40.) Huostaanotto on voimassa toistaiseksi ja huostassa pidon lopettamista koskeva päätös on tehtävä, kun Lastensuojelulain 40§ mukaista perustetta huostassa pidolle ei ole. Huostassa pidon lopettamista koskevassa asiassa on huomioitava esimerkiksi sijaishuollon kesto aika, lapsen mielipide, lapsen läheiset ihmissuhteet ja kiintymyssuhteet sekä lapsen edun toteutuminen. (Lastensuojelulaki 9:47.) Sijaishuollon päättymisen jälkeen lapsi tai nuori on oikeutettu jälkihuoltoon. Myös vähintään puoli vuotta yhtäjaksoisesti avohuollon tukitoimena sijoitettuna olleella nuorella on oikeus jälkihuoltoon, mikäli hän on ollut yksin, ilman vanhempaa sijoitettuna. (Lastensuojelulaki 12:75.)

Lastensuojelulain luku 10 käsittelee sijaishuoltoa ja sijaishuollossa toteutettavia toimia, sijaishuollon muotoja, rajoituksia ja velvoitteita. Lapsi voidaan sijoittaa sijaishuoltoon huostaanoton, kiireellisen sijoituksen tai väliaikaisen määräyksen perusteella. Sijaishuolto voidaan järjestää perhehoitona, laitoshuoltana tai muulla lapsen tarpeet täyttävällä tavalla. Sijaishuoltopaikan valinnassa on kiinnitettävä erityistä huomiota lapsen ja perheen tarpeisiin,

sijoituksen perusteisiin, läheisten ihmissuhteiden ylläpitämiseen ja hoidon jatkuvuuteen. Mikäli sijaishuoltoa ei voida järjestää perhehoidossa tai muualla, on sijaishuolto järjestettävä laitoshuoltona. (Lastensuojelulaki 10:49-50.)

Perhehoitolakia 263/2015 sovelletaan toteutettaessa sijaishuoltoa perhehoitona. Perhehoitolain tarkoituksena on taata lapselle perheenomainen, omien tarpeiden mukainen perhehoito. Tavoitteena on antaa perhehoidossa olevalle lapselle kodinomainen hoito, mahdollisuus läheisiin ihmissuhteisiin ja edistää hoidettavan perusturvallisuutta sekä sosiaalisia suhteita. (Perhehoitolaki 1:1.) Lastensuojelulaki määrittää laitoshuoltona toteutettavan sijaishuollon edellytykset. Lastensuojelulaitokseen, koulukotiin, lastenkotiin tai muuhun näihin rinnastettavaan lastensuojelulaitokseen voidaan sijoittaa lapsi, jonka edun mukaista on laitoshoido (Lastensuojelulaki 10:57).

Sijaishuollossa hoidon, kasvatuksen ja kasvuolosuhteiden on toteuduttava lain lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta määrittämällä tavalla. Sijaishuollossa olevan lapsen yksityisyyttä on kunnioitettava, tilojen ja toimintavälineiden on oltava asianmukaiset ja riittävät. (Lastensuojelulaki 10:58.) Perhehoidossa sallitut rajoitustoimenpiteet ovat vähäisempiä kuin laitoshoidossa, eikä perhehoidossa olevaa lasta voida rajoittaa muutoin, kuin yhteydenpitoa rajoittamalla (Lastensuojelulaki 11:61). Laitoshoidossa olevaan lapseen kohdistettavat rajoitustoimet on toteutettava mahdollisimman turvallisesti ja lapsen ihmisarvoa kunnioittaen. Lapseen saa kohdistaa rajoitustoimenpiteitä ainoastaan siinä määrin kuin sijaishuoltoon johtaneen päätöksen tarkoituksen toteuttaminen, lapsen oma tai toisen henkilön terveys tai turvallisuus taikka muu säännöksissä säädetyn edun turvaaminen vaatii. Lastensuojelulain luku 11 kertoo, mitkä rajoitustoimet ovat sallittuja laitoshuollossa toteutettavassa sijaishuollossa. Näitä ovat yhteydenpidon rajoittaminen, aineiden ja esineiden haltuunotto, henkilöntarkastus, henkilönkatsastus, omaisuuden ja lähetysten tarkastaminen, lähetysten luovuttamatta jättäminen, kiinnipitäminen, liikkumisvapauden rajoittaminen, eristäminen ja erityinen huolenpito.

Lastensuojelulain luvun kolme pykälässä 13 säädetään, kenellä viranhaltijalla on oikeus tehdä päätöksiä lastensuojelutoimenpiteissä. Kiireellisen sijoituksen ja kiireellisen sijoituksen lopettamista koskevaa päätöksentekovaltaa käyttää sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen määräämä virkasuhteessa oleva sosiaalityöntekijä. Kiireellistä sijoitusta koskevan päätöksen tehnyt viranhaltija ei voi olla sama viranhaltija, joka tekee päätöksen kiireellisen sijoituksen jatkamisesta. Kunnan sosiaalihuollon johtava sosiaalityöntekijä tai hänen määräämä muu virkasuhteessa oleva sosiaalityöntekijä voi käyttää päätösvaltaa koskien kiireellisen sijoituksen jatkamista, huostaanottoa, sijaishuoltoa, sijaishuoltopakan muuttamista, huostassa pidon lopettamista ja lapsen tutkimista. Edellä luetelluissa, päätösvaltaa vaativissa toimissa päätöksen tekijän tulee olla muu, kuin lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. (Lastensuojelulaki

3:13.) Rajoitustoimenpiteitä koskeva päätöksenteko on kirjavampi ja moniulotteisempi. Pääasiassa lastensuojelun rajoitustoimista päättää johtava viranhaltija tai hänen määräämä viranhaltija. Johtavan viranhaltijan määräämä viranhaltija voi olla laitoksen johtaja tai muu hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö. (Rajoitustoimenpiteet sijaishuollossa 2017.)

Lastensuojelussa tehtyihin päätöksiin on valitus- tai muutoksenhakuoikeus. Valitusosoituksessa ilmoitetaan valitukseen tarvittavat tiedot ja asiat. Oikaisua voidaan hakea sosiaalihuollon toimielimeltä tai, mikäli valituskohteena oleva päätös on sosiaalihuollon viranhaltijan tekemä, voi muutokseen pyrkivän valituksen osoittaa suoraan hallinto-oikeudelle. Lastensuojeluasiakkuuden alkamista tai asiakkuuden alkamattomuutta sekä määräajan päättymisen vuoksi lapsen kiireellisen sijoituksen lopettamista koskeviin päätöksiin ei ole valitusoikeutta. (Päätökset sosiaalitoimessa ja hakemusmenettely 2017.)

5.2 Poliisilaki

Poliisin tehtävä on määritelty poliisilaissa, käsittelemme tässä luvussa poliisilain peruselementtejä. Korostamme kohtia, joilla on yhteys lastensuojeluun. Poliisilain (872/2011) mukaan poliisin tehtävänä on turvata oikeus- ja yhteiskuntajärjestys, ylläpitää yleinen järjestys ja turvallisuus sekä ennalta estää, paljastaa, selvittää ja saattaa syyteharkintaan rikoksia. Edellisten lisäksi poliisin on toimittava turvallisuuden ylläpitämiseksi yhteistyössä muiden viranomaisten, yhteisöjen ja asukkaiden kanssa huolehtien myös tehtäviinsä kuuluvasta kansainvälisestä yhteistyöstä. (Poliisilaki 1:1.)

Poliisin tulee kunnioittaa perusoikeuksia ja ihmisoikeuksia. Toimivaltuuksia käyttäessään poliisin on valittava perusteltavissa olevista vaihtoehdoista se, joka parhaiten edistää edellä mainittujen oikeuksien toteutumista. (Poliisilaki 1:2.) Lain mukaan poliisin odotetaan toimivan asiallisesti ja puolueettomasti, edistäen yhdenvertaista kohtelua ja sovinnollisuutta. Poliisin on ensisijaisesti ylläpidettävä yleistä järjestystä ja turvallisuutta neuvoin, kehotuksin ja käsin.

Tehtävien hoidossa tulee noudattaa tehokkuutta ja tarkoituksenmukaisuutta. Olosuhteiden vaatiessa tehtävät on asetettava tärkeysjärjestykseen. (Poliisilaki 1:6.) Poliisimiehen on ilmoitettava henkilön vapautteen kohdistuvan toimenpiteen peruste toimenpiteen kohteena olevalle henkilölle tai hänen edustajalleen niin pian kuin se on mahdollista. Lisäksi lain niin edellyttäessä, myös muun kuin vapautteen kohdistuvan toimenpiteen kohteena olevalle henkilölle tai hänen edustajalle on annettava tieto toimenpiteen perusteista niin pian kuin se on mahdollista. (Poliisilaki 1:7).

5.3 Lain asettamia edellytyksiä yhteistyölle

Kahden eri lakia noudattavan viranomaisen lain asettama velvoite yhteistyölle ei ole yksinkertaisin tehtävä toteuttaa. Varsinkin, kun tilanteet usein vaativat sen, että yhteistyö on varmaa, selkeää, johdonmukaista ja toimivaa. Tämän alaluvun tarkoitus on tuoda esiin kummankin viranomaisen toimintaa ohjaavia lainalaisuuksia, niiden yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia. Yhteistyö on välttämätöntä sen vuoksi, että lastensuojeluviranomaisten toimivaltuudet ulottuvat tiettyyn rajaan asti. Rajan tullessa vastaan toimivaltuus siirtyy poliisille. Lisäksi molemmat viranomaiset tarvitsevat aika-ajoin toisen viranomaisen tietoa, osaamista, valtuutta ja tukea työtehtävän suorittamiseksi.

Ohjenuorana lastensuojeluviranomaisen ja poliisin toiminnassa on suhteellisuusperiaatteen vaaliminen. Opinnäytetyömme kohteena olevat viranomaiset huolehtivat siitä, että suhteellisuusperiaate toteutuu heidän toiminnassaan. Lastensuojelussa suhteellisuusperiaatteella tarkoitetaan viranomaisten auttamiskeinojen oikeaa suhdetta asiakkaan auttamisen päämääriin ja tavoitteisiin. Sosiaalihuollossa suhteellisuus periaatetta nimitetään pienimmän tehokkaan tai lievimmän riittävän puuttumisen periaatteeksi. Käytettävissä olevien keinojen tulee antaa riittävää tukea ja apua asiakkaille, mutta liioitellun voimakkaita keinoja ei saa käyttää. On valittava lapsen edun ja tarpeiden kannalta paras mahdollinen tapa auttaa. Lastensuojelun voidaan ajatella toimivan tuen ja kontrollin välimaastossa. (Lastensuojelun arvot ja periaatteet 2017.) Poliisilaki määrittää poliisien toiminnassa huomioitavat periaatteet, joiden noudattaminen ohjaa toimintaa. Poliisin on kunnioitettava ihmisoikeuksia ja perusoikeuksia, valiten perusteltavissa olevista toimintavaihtoehdoista se, joka edistää parhaiten näiden oikeuksien toteutumista (Poliisilaki 1:2). Poliisin toimenpiteiden on oltava puolustettavissa erinäisiin tilanteen kokonaisarviointiin vaikuttaviin seikkoihin (Poliisilaki 1:3). Kuten lastensuojelun periaatteissa, myös poliisin toimenpiteisiin liittyvissä periaatteissa on käytössä vähimmän haitan periaate. Kenenkään oikeuksiin ei saa puuttua enempää eikä kenellekään saa aiheuttaa suurempaa vahinkoa tai haittaa kuin on välttämätöntä tehtävän suorittamiseksi (Poliisilaki 1:4). Molempien viranomaisten toimissa on asiakkaan oikeuksien huomioimisen lisäksi toteutettava toimia, joissa ei kajota riittävää enempää perus- ja ihmisoikeuksiin, itsemääräämisoikeuteen tai yksityisyydensuojaan.

Poliisimiehellä on oikeus mennä paikkaan, joka on kotirauhan, julkisrauhan tai muutoin yleisen pääsyn ulottumattomissa. Pääsy on oikeutettua esimerkiksi silloin, mikäli on perusteltua syytä epäillä, että henkeä, terveyttä tai henkilökohtaista vapautta vaarantama tapahtuma on uhkaamassa tai käynnissä (Poliisilaki 2:6.1.1). Mikäli tilanne ei ole kiireellinen, on asuntoon pääsyn edellytyksenä päällystään kuuluvan poliisimiehen määräys (Poliisilaki 2:6.6). Sosiaalihuollon viranomainen voi tarpeen tullen hyödyntää moniammatillista yhteistyötä esimerkiksi palvelutarpeen arvioimiseksi, päätösten tekemiseksi ja sosiaalihuollon toteuttamiseksi (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014 4:41). Sosiaalihuoltolain luvun 4 pykälän 41 mukainen määritelmä

moniammatillisen yhteistyön hyödyntämisestä oikeuttaa sosiaalihuollon viranomaisen pääsemään poliisin mukana yksityisasuntoon suorittamaan tarvittavaa arviota, päätöstä tai toimenpidettä. Sosiaalihuoltoa toteutettaessa on huomioitava asiakkaan etu, sisältäen huomiot asiakkaan toivomuksista ja mielipiteestä. Sama huomio on osoitettava ikätason mukaisesti alaikäiseen lapseen kohdistettavien toimien toteutuksessa. (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000 2:8-10.) Tilanteessa, jossa poliisi perustellusta syystä menee kotirauhan, julkisrauhan tai muutoin yleisen pääsyn ulottumattomissa olevaan paikkaan ainoana viranomaisena, on heillä lastensuojelulain mukainen ilmoitusvelvollisuus ilmoittaa viipymättä sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle tehtävässään tietoon saaneen lapsen tarpeesta lastensuojelutarpeen selvittämiseksi (Lastensuojelulaki 4:25).

Yhdistävänä tekijänä poliisien ja lastensuojeluviranomaisten toimissa on rajoitustoimien käyttäminen. Lastensuojeluviranomaiset voivat kohdentaa rajoitustoimiaan sijaishuoltoon sijoitettuun lapseen. Lapsen tulee olla sijoitettuna muualle kuin perhehoitoon ja lapsen on oltava huostaanotettuna, kiireellisesti sijoitettuna tai hallinto-oikeuden väliaikaismääräyksellä sijoitettuna. Rajoitustoimia ei voi esimerkiksi kohdentaa avohuollon sijoituspäätöksellä sijoitettuun lapseen. (Rajoitustoimenpiteet sijaishuollossa 2017.) Poliisin käskyvalta on määritelty poliisilain ensimmäisen luvun pykälässä 11. Valtioneuvoston asetuksella päällystään, alipäällystään ja miehistään kuuluvat virkamiehet ovat poliisimiehiä (Poliisilaki 1:12). Poliisimiehellä on laissa säädetyn toimivaltuuden mukaan oikeus antaa jokaista velvoittavia tarpeellisia käskyjä ja kieltoja (Poliisilaki 1:11). Rajoittamisen samankaltaisuudet esiintyvät kohteena olevan henkilön tarkastamiseen erinäisten terveyttä, henkeä, turvallisuutta tai merkittävää omaisuuden vahingoittumista uhkaavien epäilyjen perusteella. Mahdollinen uhka, jonka vuoksi toimeen on ryhdyttävä voi kohdentua henkilöön itseän tai toiseen henkilöön. Toimenpiteet on toteutettava mahdollisimman turvallisesti ja ihmisarvoa kunnioittaen. (Poliisilaki 2:12-14, 2:17-20: Lastensuojelulaki 11:64.) Rajoittamistoimien yhtäläisyyksistä huolimatta on huomioitava suuri ero siinä, että poliisi voi käyttää perustellusti voimakeinoja, lastensuojelulain johtaja, hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva ei voi (Poliisilaki 2:17).

Opinnäytetyömme kohteena olevat osapuolet toimivat viranomaisina ja näin ollen noudattavat myös lakia viranomaisten toiminnan julkisuudesta 621/1999. Kyseinen laki määrittää salassa pidettävät viranomaisten asiakirjat, joihin lukeutuvat muun muassa asiakirjat, joissa on tietoa sosiaalihuollon asiakkaasta, tämän saamasta etuudesta, tukitoimista taikka palveluista (Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 5:24.25). Sama laki pitää sisällään myös poliisin asiakirjoja koskevan salassapito velvollisuuden, joista mainitaan viranomaisen toiminnan julkisuudesta määrätyn lain luvun 5 pykälässä 24, esimerkiksi kohdissa 3-5 ja 26. Salassa pidettävien asiakirjojen luovuttamista viranomaisten yhteistyön toiminnan onnistumiseksi on sallittua, mikäli tiedonsaajalla on viranomaisten toiminnan julkisuudesta määrätyn lain mukainen vaitiolovelvollisuus. Lastensuojeluviranomaisilla ja poliisimiehillä on vaitiolovelvollisuus, joka

säilyy, vaikka toiminta viranomaisena päättyisi (Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 6:23.1). Vaitiolovelvollisuuden ja salassapitovelvollisuuden koskeminen kumpaakin viranomaista vaikuttaa siihen, että yhteistyön ja tiedonkulun onnistuminen ei pitäisi jäädä onnistumatta salassa pidettävien asiakirjojen vuoksi.

6 Tutkimuksen toteuttaminen ja tutkimusmenetelmät

Tutkimuksen toteuttaminen aloitettiin kiinnostuksen kohteena olevan aihealueen tarkentamisella. Aihealueen muotoutuminen kahden viranomaisen välisen yhteistyön tutkimiseksi määrittä tutkimukseen tarvittavan perusjoukon. Opinnäytetyösuunnitelman mukaan perusjoukon oli tarkoitus koostua kummankin tutkimuksen osapuolen muodostamasta otantatutkimuksesta. Saimme Itä-Helsingin Lasten kriisityön ja vastaanoton johtajan yhdyshenkilöksi tutkimustamme varten ja toimitimme Helsingin sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuslupahakemuksen. Tutkimuslupahakemus oli laadittuna ja toimitettuna helmikuussa 2017. Saimme Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuslupahakemusta odottaa tutkimusluvan saamista kuukauden ajan. Tutkimusluvan saaminen viivästyi ja saimme huhtikuun 2017 aikana tutkimusluvan hylkäämispäätöksen. Perusteluna hylkäämiselle, todettiin, että tutkimus ei ole riittävän korkeatasoinen eikä tieteellisesti perusteltu, jotta sen tuloksia olisi voitu hyödyntää toiminnan kehittämisessä. Perusjoukon toinen osapuoli eli poliisi koki tutkimuksemme toteuttamisen arvoiseksi, myöntäessään helmikuun 2017 aikana tutkimusluvan opinnäytetyöllemme. Tutkimuksen yhdyshenkilönä poliisin puolelta toimi ennalta estävän toiminnan johtaja Jari Taponen.

Ennen tietoa Helsingin sosiaali- ja terveystieteiden tutkimusluvan hylkäävästä päätöksestä ehdimme toteuttaa kyselylomakkeella pilotoinnin. Lastensuojelua koskevan kyselyn pilotointi suoritettiin Tuusulan kunnan lastensuojelun vastaanotto- ja arviointiyksikön hoito- ja kasvatushenkilökunnan avulla. Poliisille kohdennettu kysely pilotoitiin Itä-Helsingin poliisi- piiriin kuuluvien, erikseen valikoitujen poliisimiesten avustuksella. Pilotoinnin jälkeen teimme kyselyihin muutoksia kommenttien ja kehitysideoiden perusteella.

Mikäli tutkimuksemme perusjoukko olisi säilynyt alkuperäisenä, olisi opinnäytetyön nimi ollut Poliisin ja lastensuojeluviranomaisten välinen yhteistyö. Perusjoukkoa koskeva muutos johti opinnäytetyömme uudelleen tarkastelun kohteeksi, jolloin tutkimuksen nimeksi muotoutui Poliisin näkemyksiä yhteistyöstä lastensuojeluviranomaisten kanssa. Tarkastelimme uudestaan jo laadittua kyselyämme, jotta tulokset antaisivat hypoteesin mukaisia vastauksia ja toimisivat tuloksina, ilman alkuperäistä suunnitelmaa vuoropuhelusta kahden viranomaisyhteistyön välillä. Tutkimuksemme kysely löytyy kokonaisuudessaan opinnäytetyön liitteistä ja tämän kappaleen alaluvussa pohdimme tutkimusongelmaa.

Muutos perusjoukossa aiheutti opinnäytetyön sisällölle uusia vaatimuksia, sillä odotetut tulokset tulisivat koskemaan ainoastaan yhteistyön toisen osapuolen näkemyksiä ja kokemuksia yhteistyöstä. Toisen osapuolen jättäytyminen tutkimuksestamme aiheutti myös meidän suunnittelemaamme aikatauluun muutoksen. Tarkoituksemme oli saada kyselyt lähetettyä jo kevään 2017 aikana niin, että kyselyiden vastaukset olisivat olleet käsiteltävissämme kesäkuun 2017 alussa. Helsingin sosiaali- ja terveystieteiden tutkimusluvan hylkäämispäätös siirsi aikatauluamme myöhemmäksi, jonka vuoksi kyselyn lähettäminen poliiseille onnistui vasta kesäkuun alussa, 05.06.2017. Kyselyn avulla hankitut vastaukset pääsivät käsittelyymme 14.07.2017.

Opinnäytetyömme edustaa empiiristä tutkimusta, jossa kevyen otannan vuoksi on hyödynnetty, teoreettisen tutkimuksen omaisesti laajasti valmiina olevaa tietomateriaalia. Olemme toteuttaneet opinnäytetyömme tutkimuksen hyödyntäen empiirisen tutkimuksen kolmea erityyppiä. Tutkimukssammme sovelletut tyypit ovat deskriptiivinen tutkimus, kausaalinen tutkimus ja kartoittava tutkimus. Deskriptiivinen tutkimustyyppi osuu tutkimukseemme, sillä se on yksi empiiristen tutkimusten perusmuoto. Kyselymme kartoittaa kohderyhmän mielipidettä rajatusta asiasta ja tuottaa erinäisiä tilastoin ilmennettävissä olevia tuloksia. Deskriptiiviselle tutkimukselle olisi ominaista laaja aineisto, jolloin tutkimustyyppille ominaiset asiat kuten tulosten luotettavuus, yleistettävyyys ja tarkkuus toteutuisivat (Heikkilä 2014, 13-14). Tutkimuksemme ei saanut osakseen laajaa aineistoa, jonka vuoksi deskriptiivisyys tyyppinä kuvastaa ainoastaan osittain tutkimustamme. Kausaaliselle tutkimustyyppille ominaista on ilmiöiden välisten syy-seuraussuhteiden selvittäminen (Heikkilä 2014, 14). Tutkimuksemme selvittää kahden viranomaisen välistä yhteistyötä, mutta syvemmällä merkityksellä nostaa esiin toimivan ja toimimattoman yhteistyön vaikutusta kolmantena osapuolena olevaan asiakkaaseen sekä laajemmin ajateltuna yhteiskunnan hyvinvoinnin turvaamiseen. Edellisten lisäksi yhtymäkohtia on kartoittavaan tutkimustyyppiin. Kartoittavalle tutkimustyyppille ominainen vapaamuotoisuus ja ei-systemaattinen tietojen keruu tai analyysi pitävät opinnäytetyömme kaukana kartoittavasta tutkimuksesta (Heikkilä 2014, 13). Yhtymäkohtana näemme kuitenkin kartoittavaan tutkimustyyppiin kuuluvan esitutkimustyyppisen ominaisuuden. Tutkimuksemme tuo esiin ilmiötä selittäviä tekijöitä, joiden jatkotutkiminen olisi suotavaa.

Tutkimuksemme on aikaperspektiiviltään poikkileikkaustutkimus, jonka asetelmaa kuvastaa extensiivisyys, merkityksellä kattava, mutta pintapuolinen (Heikkilä 2014, 14). Olemme laati-
neet e-lomakekyselyn, josta saadut vastaukset on saatu 05.06.-12.07.2017 aikavälillä. E-lomakekyselyn hyödyntäminen tutkittavan tutkimuksen tulosten saamisessa määrittää tutkimusot-
teemme kvantitatiiviseksi. Kvantitatiivista tutkimusta voidaan nimittää tapauksessamme myös tilastolliseksi tutkimukseksi. Tilastolliselle tutkimukselle ominaista on lukumääriin ja prosent-
tiosuuksiin liittyvät kysymykset sekä olemassa olevan tilanteen kartoittaminen, mutta vähäi-
sempi asioiden syiden selvittäminen. (Heikkilä 2014, 15.)

6.1 Tutkimusongelma ja aineiston keruu

Olemme otsikoineet opinnäytetyönä toteuttamamme tutkimuksen mahdollisimman selkeästi, tuoden esiin tutkimusongelman ytimen. Tutkimusongelmana on poliisin ja lastensuojeluviranomaisten välinen yhteistyö. Tutkimme ongelmaa poliisin näkökulmasta käsin. Ongelman ydinkysymys on, toimiiko poliisin ja lastensuojeluviranomaisten yhteistyö. Tutkimuksemme sisältää tutkimusongelman lisäksi muita tutkimuskysymyksiä, jotka olemme muotoilleet seuraaviksi hypoteeseiksi. Lastensuojelun virka-apupyynnöiden lisääntyminen on lisännyt yhteistyötä poliisin ja lastensuojeluviranomaisten välillä. Virka-apupyynnön tekijäosapuoli vaikuttaa kokeemukseen yhteistyöstä. Kummankin osapuolen tulisi kehittää omaa toimintaa, jotta yhteistyö paranisi. Hypoteesit perustuvat tämän opinnäytetyön teoreettiseen tietoperustaan. Käsittelemme hypoteesien paikkaansa pitävyyttä johtopäätöksissä.

Aineiston keruumenetelmänä käytimme E-lomake-ohjelmaa. Syötimme lomakkeen luomisvaiheessa lomakkeen alkuun esitiedot tutkimuksen aiheesta, tarkoituksesta ja ohjeistuksista vastaajakohderyhmälle. Jaoimme tutkimuksen kysymykset kahteen osaan, perustietoihin ja itse aiheeseen, eli yhteistyötä käsittelevään osioon. Hyödynsimme kyselyssä pääosin valmiita vastausvaihtoehtoja, joista vastaaja sai kysymyksen ohjeistuksen mukaisesti valita yhden tai määrätyn verran vaihtoehtojaan kuvastamaan vastaustaan. Lisäksi käytimme avoimia kysymyksiä hyödyksi kohdissa, joihin koimme tarvitsevamme vapaamman, omin sanoin muotoillun vastauksen.

Valitsemassamme aineistonkeruumenetelmässä haastattelijoiden tarvetta ei ollut, eikä näin ollen haastattelijalla ollut vaikutusta vastautuloksiin. Vastausten saaminen on ollut nopeaa, kuten vastausaikatauluna ollut kuusi viikkoa ilmentää. Olemme voineet aineistonkeruumenetelmän avulla kysyä monipuolisesti, jopa arkaluontoisiksi määriteltäviä kysymyksiä ja avointen kysymysten hyödyntäminen on ollut onnistunutta yleisestä internetkyselystä poiketen. Kysymysten väärinymmärrys mahdollisuus menetelmällämme on yleisesti ottaen suuri, mutta olemme voineet vaikuttaa tähän luomalla mahdollisimman selkeät kysymykset. Selkeiden kysymysten luomisessa hyödynsimme pilotoinnin yhteydessä nousseita kehitysideoita. Ennen varsinaisen kyselyn lähettämistä, me toteutimme kyselymme pienemmälle koeryhmälle samasta tutkimuskohteesta. Tämän pilottiryhmän palautteesta muokkasimme ja korjasimme tutkimuskysymyksiämme ja näin vähensimme väärinymmärryksen mahdollisuutta ja lisäsimme tutkimuksemme validiteettia sekä reliabiliteettia.

Oletuksena on, että internetkyselyn otokseen kuuluville tiedotetaan tutkimuksesta ja tiedonkeruutavasta etukäteen. Tämä oli meidän tarkoituksemme, mutta yhteyshenkilömme poliisista ei pystynyt mahdollistamaan kyseistä esittelytilaisuutta. Selvensimme kyselyn alussa tut-

kimuksemme olennaiset asiat liittyen käsitteisiin, tutkimuksen tarkoitukseen, vastauksiin liittyviin toiveisiin ja tutkimustulosten käsittelyyn sekä tutkimuksen eettisyyteen, sillä emme saaneet tilaisuutta esitellä opinnäytetyötämme paikan päällä.

Hyvälle tutkimukselle on asetettu vaatimuksia, joiden täyttyminen ilmentää tutkimuksen onnistuneisuutta. Tutkimuksen on mitattava sitä, mitä tutkimuksen oli tarkoitus selvittää. (Heikkilä 2014, 27.) Tutkimuksessamme mittaamme poliisin kokemusta yhteistyöstä lastensuojeluviranomaisten kanssa. Tutkimuksen luotettavuudesta puhuessa käsitellään tutkimuksen validiutta. Validin tutkimuksen elementtejä ovat mitattavien käsitteiden ja muuttujien tarkka määrittely. (Heikkilä 2014, 26). Olemme kyselylomakkeen yhteyteen määrittäneet mitä tarkoitamme yhteistyö-käsitteellä, jotta vastaajalla on ollut täsmennetty määritelmä siitä, mitä termillä tässä yhteydessä tarkoitetaan. Lisäksi olemme koonneet perusjoukosta edustavan otoksen, jotta saadut tulokset olisivat mahdollisimman validisti yleistettävissä. Huomioimme jo kyselyä laatiessa tietosuojaan liittyvät seikat kertoen, ettei kukaan vastaajista ole yksilöitävissä tuloksista sekä noudattaen tätä tulosten analysoimisessa.

Reliabiliteetin varmistamiseksi olemme ensinnäkin hyödyntäneet E-lomake-kyselyohjelmaa, josta tiedot pystyttiin siirtämään ilman erillistä syöttämistä Excel-ohjelmaan. Reliabiliteettia heikensi otantaa koskenut kato, jota puolestaan kompensoi otannan kohderyhmän edustavuudella. Hyvään tutkimukseen vaikuttaa myös tutkimuksen objektiivisuus. Perusjoukkomme koostuu poliiseista, joiden kokemuksia yhteistyöstä lastensuojeluviranomaisten kanssa tutkimme. Alkuasetelma voi vaikuttaa ristiriitaiselta, sillä itse työskentelemme yhteistyön toisena osapuolena. Olemme huolehtineet siitä, että objektiivisuus toteutuu välttämällä subjektiivista näkemystä kysymysten muotoilun, analysointimenetelmän ja raportointitavan suhteen.

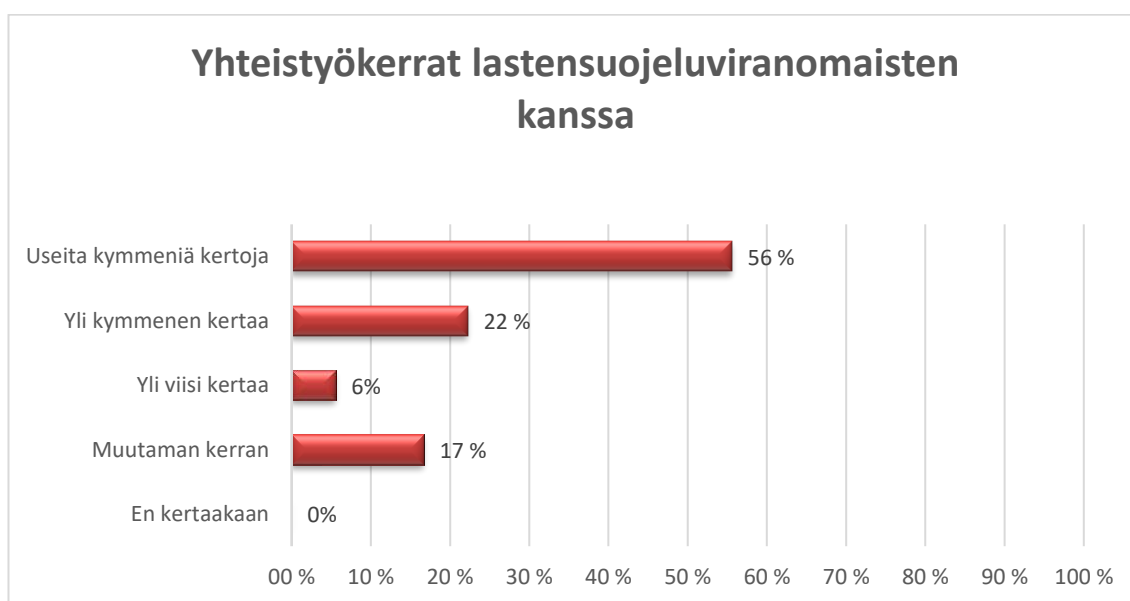
Tutkimuksessamme on toteutunut edellisten lisäksi taloudellisuus, tehokkuus ja avoimuus. Olemme työstäneet opinnäytetyön Laurea-ammattikorkeakoulujen ohjeen mukaisesti, käyttäen opinnäytetyön työstämiseen aikaa 11 kuukautta. Tehokkaan, mutta joustavan aikataulun puitteissa olemme voineet laatia tiedonkeruumenetelmän, jolla tulokset ovat mahdollisimman luotettavia. Kulut, joita opinnäytetyöstämme koituu, jäävät hyvin pieniksi ja koostuvat lähinnä valmiin työn tulostamiseen liittyvistä materiaalimaksuista ja poliisien työajasta otetusta, keskimäärin viiden minuutin vastausajasta. Tutkimusraporttimme tuo esiin kaikki tärkeät tulokset, joita tutkimuksemme on saanut esiin. Tutkimuksemme tulokset ovat hyödynnettävissä sekä käyttökelpoisia. Täsmennetysti samaa aihetta tutkivaa tutkimusta ei ole ennen laadittu, joten tutkimuksemme kaikki tulokset ovat merkityksellisiä ja tuovat esiin uutta tietoa sekä näkökulmaa poliisin ja lastensuojeluviranomaisten välisestä yhteistyöstä.

7 Aineiston analyysi

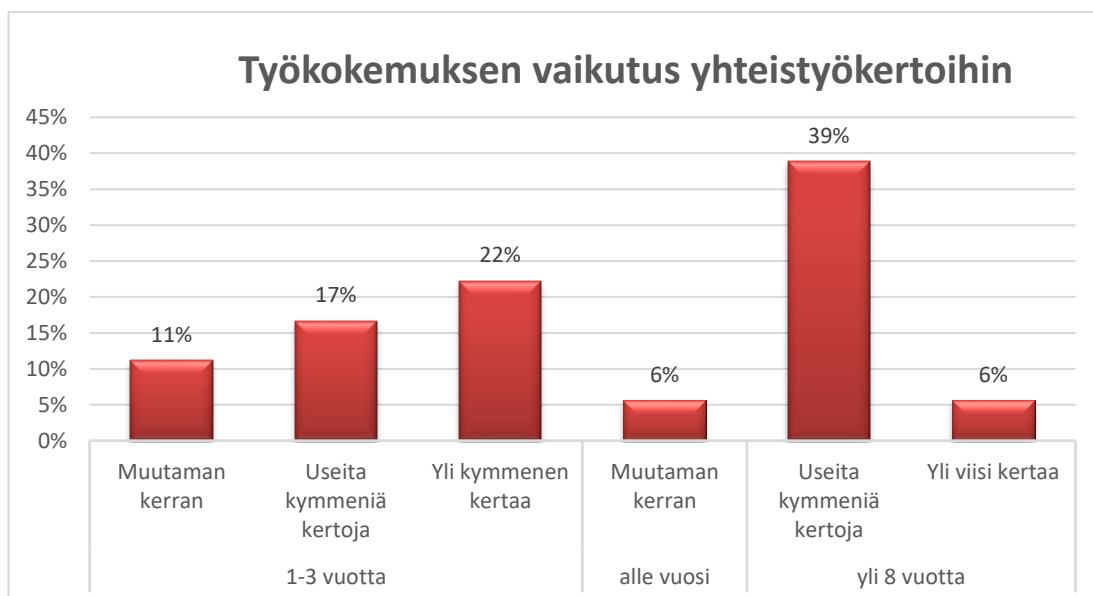
Aineiston analyysin toteutimme viemällä E-lomakekyselyn tulokset Exceliin ja tarkastelemalla tuloksia erilaisten ristiintaulukointien ja -vertailujen avulla. Aineistoa analysoidessamme kiinnitimme huomiota lisäksi muuttujien välisiin riippuvuuksiin järjestysasteikolla sekä seura-
simme muuttujien keskiarvoja sekä keskihajontaa.

7.1 Kyselyyn vastanneet ja kokemus virka-avusta tällä hetkellä

Tutkimukseemme vastasi yhteensä 18 poliisia, joista miehiä oli 13 ja naisia 5. Kysely on yhteyshenkilömme toimesta lähetetty 538 henkilölle, joten vastausprosenttimme on 3,3. Kaikilla vastaajilla oli kokemusta poliisin kenttätöystä sekä virka-aputehtävistä lastensuojeluviranomaisten kanssa. Vastaajista vain yksi oli toiminut poliisina alle vuoden ja lopuista vastaajista noin puolet 1-3 vuotta ja puolet kahdeksan vuotta tai kauemmin. Vastanneista poliiseista yksi oli nuorempi konstaapeli, yli puolet vanhempia konstaapeleja tai vanhempia rikoskonstaapeleja ja loput joko ylikonstaapeleja tai rikosylikonstaapeleja. Lastensuojeluviranomaisten kanssa useita kymmeniä kertoja yhteistyötä oli tehnyt 56 prosenttia vastaajista. Vastaajista 22 prosenttia oli työskennellyt lastensuojelun kanssa yhteisillä tehtävillä yli kymmenen kertaa ja loput muutaman kerran tai yli viisi kertaa. Lastensuojeluviranomaisten kanssa työskentelykertojen määrä lisääntyi luonnollisesti työvuosien mukaan. Poliiseista 61 prosenttia koki olleensa useammin lastensuojelun puolesta käynnistyneillä virka-aputehtävillä, mikä näyttää toteen lastensuojelusta tulevien virka-apupyyntöjen lisääntymisen sekä osoittaa sijaishuolto-
paikoista karkaamisen kasvaneen.

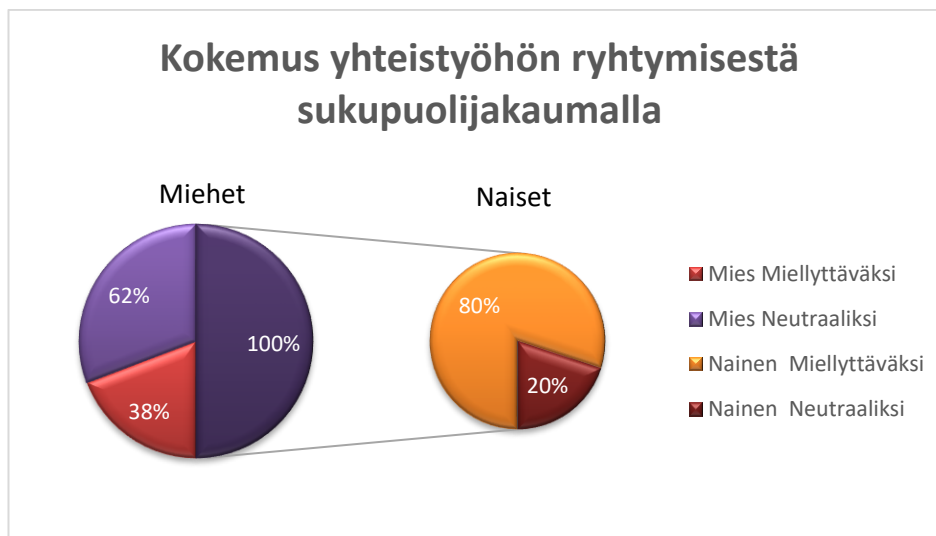

Kuva 1: Poliisien yhteistyökerrat lastensuojeluviranomaisten kanssa.

Kuva 2: Tutkimukseen osallistuneiden poliisien työkokemuksen pituuden vaikutus yhteistyökertoihin lastensuojeluviranomaisten kanssa.

Yhteistyö lastensuojeluviranomaisten kanssa koettiin toimivaksi ja kohtalaisen toimivaksi. Puolet vastaajista kokivat, että yhteistyön olevan toimivaa ja puolet puolestaan, että yhteistyötä tulisi kehittää sen toimivuuden osalta. Yksikään vastanneista poliiseista ei kokenut yhteistyötä nykyisellään toimimattomaksi. Kokemus yhteistyöhön ryhtymisestä jakoi myös vastaajat puoliksi. Puolet poliiseista koki, että yhteistyöhön ryhtyminen on miellyttävää, kun taas loput kokivat, ettei yhteistyötilanteisiin ryhtyminen herätä heissä positiivisia tai negatiivisia tunteita. Yksikään poliiseista ei kokenut virka-aputilanteisiin ryhtymistä epämiellyttäväksi. Naiset kokivat yhteistyöhön ryhtymisen miehiä miellyttävämmäksi. Naisista 80 prosenttia piti yhteistyötilanteisiin ryhtymistä miellyttävänä, kun taas miehistä alle 40 prosenttia oli asiasta samaa mieltä. Poliisin oma kokemus yhteistyöstä ei korreloinut hänen kokemukseensa työpaikan yleisestä suhtautumisesta lastensuojeluviranomaisten kanssa työskentelemiseen. Työyhteisön yleinen kokemus arvioitiin kuitenkin helpommin neutraaliksi kuin positiiviseksi, mikä puolestaan erosi kyselyyn vastanneiden omista positiivisimmista vastauksista.

Kuva 3: Miesten ja naisten kokemus yhteistyöhön ryhtymisestä lastensuojeluviranomaisten kanssa.

Yhteistyö lastensuojeluviranomaisten kanssa koettiin poliisien näkökulmasta jo nykyisellään hyvin sujuvana. Kyselyyn vastanneista poliiseista 89 prosenttia arvioi yhteistyötilanteen olleen sujuvaa alusta loppuun. Loput 11 prosenttia oli sitä mieltä, että yhteistyötilanteissa haasteita aiheutti lastensuojelun toiminta. Poliisit olivat tyytyväisiä omaan toimintaansa virka-aputilanteissa. Kyselyssämme esille nousi tärkeimpinä kokemuksina yhteistyöstä yhteinen ymmärrys asiakkaan tilanteesta, tilanteen hallinnan tunne, sujuvuus sekä molemminpuolinen kunnioitus. Näitä kokemuksia oli yli puolilla vastanneista poliiseista. Vain 22 prosenttia vastanneista koki, että yhteistyötilanteen lähtökohdat olivat epäselvät. Muutama vastanneista mainitsi virka-aputehtävillä tuntuvan ja näkyvän yhdenvertaisuuden, kiireen ja turhautuneisuuden. Poliisit olivat kuitenkin hyvin yhtä mieltä virka-aputilanteissa tuntuista ja näkyvistä asioista.

7.2 Virka-aputehtävillä toimiminen ja oma kokemus

Yhteistyötilanteissa poliisit kokivat monenlaisia tunteita, mutta pääsääntöisesti he kokivat itsensä ammattitaitoisiksi. Kyselyssä 94 prosenttia ilmaisi tunteneensa itsensä ammattitaitoiseksi virka-aputehtävillä lastensuojeluviranomaisen kanssa. Vain yksi vastaaja, jolla oli kokemusta noin viidestä yhteistyötilanteesta lastensuojeluviranomaisen kanssa, ei ollut kokenut itseään ammattitaitoiseksi. Yhteistyötilanne herätti 72 prosentissa vastanneissa poliiseissa tunteen siitä, että heidän työpanostaan arvostetaan. Muuten yhteistyötilanteissa noin 40 prosenttia poliiseista tunsivat itsensä itsevarmoiksi, huomioduiksi sekä olonsa turvallisiksi. Muutama poliisi oli kokenut yhteistyötilanteissa yleisesti itsensä jännittyneeksi ja ulkopuoliseksi. Yhteistyötilanteet eivät herättäneet poliiseissa tunteita ammattitaidottomuudesta, turvattomuudesta, arvottomuudesta tai epävarmuudesta.

Kysyttäessä poliisien omaa näkemystä itsestään ja omasta toiminnastaan virka-aputehtävällä lastensuojelun kanssa, nousi selkeimpänä esille se, että yhteistyö viranomaisten välillä koetaan jakautuvan tasapuolisesti. Yli puolet, eli 67 prosenttia vastaajista koki, että työt jakautuivat tehtävillä tasapuolisesti. Poliiseista 56 prosenttia pyrki toiminnallaan tavoittelemaan asiakkaan etua. Vastanneista 44 prosenttia puolestaan piti kiinni omasta näkemyksestään ja ainoastaan 17 prosenttia koki tarpeelliseksi turvautua yhteistyökumppaniin työtehtävää koskevassa päätöksenteossa. Poliisit kokivat itsensä suhteellisen tarpeelliseksi yhteisillä työtehtävillä lastensuojeluviranomaisten kanssa, sillä lähes 30 prosenttia vastanneista kokivat olleensa vetovastuussa virka-aputehtävällä, kun taas noin 15 prosenttia ilmaisi kokemusta siitä, ettei ollut kokenut olevansa tarpeellinen tehtävän suorittamisen näkökulmasta ja vain alle prosentti poliiseista olisi halunnut osallistua enemmän virka-aputehtävällä.

Avokysymys itsensä ja toimintansa kuvailemisesta yhteistyötilanteesta hajotti poliisien vastauksia hyvin monipuolisiksi. Esiin nousi halu saada yhteistyö toimimaan oman osaamisen ja näkökulman jakamisella, mutta samalla yhteistyökumppanin tarpeet ja mielipiteet huomioon. Poliisit toivat myös esille halua osoittaa olevansa tukemassa ja turvaamassa lastensuojeluviranomaisten toimintaa yhteisellä tehtävällä. Oma rooli nähtiin myös määrätietoisena, mutta toisen ammattitaidon huomioonottavana. Poliisien oman toiminnan tarkoituksena oli asiakkaan auttaminen, mutta sen esteenä nähtiin sosiaalipuolen resurssit sekä kokemus siitä, että lastensuojeluviranomaiset eivät aina halua auttaa asiakkaita. Vastaukset omasta toiminnasta yhteistyötilanteessa osoittivat myös poliisiviranomaisen tarpeen perustaa toimintansa selkeille perusteluille ja säädöspohjalle. Virka-aputehtävä on poliisien mukaan suoritettava virka-apupyynnössä mainitulla tavalla ja sen sääntöjen mukaisesti. Erimielisyys tilanteissa poliisit kertovat ilmaisevansa omat mielipiteensä, mutta lopullisen päätöksen katsotaan olevan tehtävän vastuuviranomaisella. Vastauksissa kuvattiin myös oman viranomaisroolin ulkopuolelle joutumista ja vastuuta tilanteista, jotka olisivat kuuluneet lastensuojeluviranomaisille. Vetovastuuta on jouduttu ottamaan myös tilanteissa, joissa se olisi kuulunut lastensuojeluviranomaisille, sekä on koettu, että yhteistyökumppania on jouduttu kannustamaan päätöksentekoon ja vastuunkantamiseen oman tehtävänsä hoitamiseksi virka-aputehtävällä.

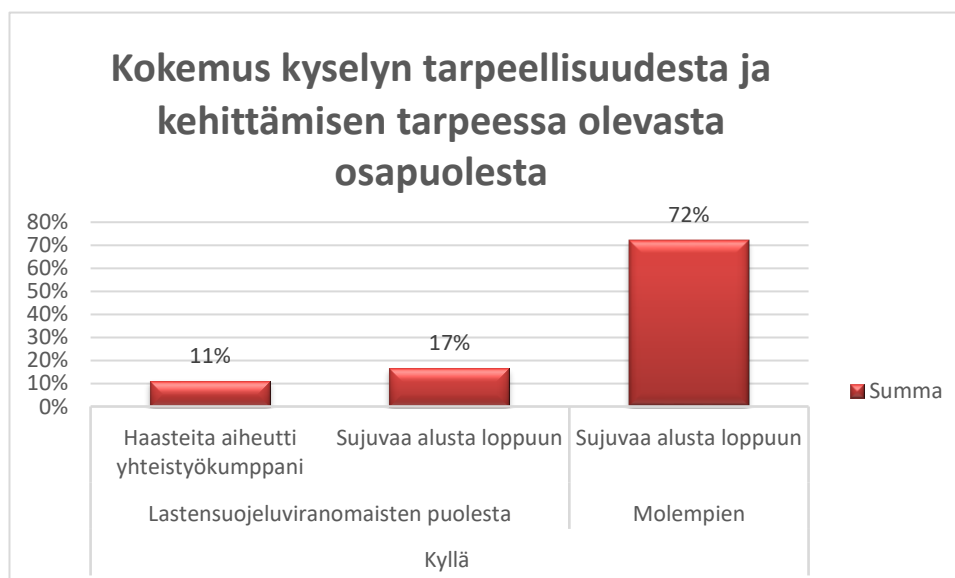
Tutkimuksessamme kartoitimme poliisien näkemyksiä siitä, vaikuttaako virka-apupyynnön tekijäosapuoli kokemukseen yhteistyöstä. Yli puolet, eli noin 60 prosenttia poliiseista oli sitä mieltä, että virka-apupyynnön tekijä ei vaikuta itse yhteistyötilanteeseen. Noin 40 prosenttia vastaajista oli kuitenkin sitä mieltä, että tekijäosapuolella on väliä ja se määrittää virka-aputehtävän luonnetta. Ne, jotka vastasivat, että virka-apupyynnön tekijällä on merkitystä yhteistyötilanteen näkökulmasta, nostivat selkeimpänä esille roolien ja vetovastuun epäselvyyden. Heistä virka-apupyynnön tekijä vaikuttaa lisäksi yhteistyön sujuvuuteen ja asenteellisuuteen keikalla sekä tehtävällä saattaa näkyä tietämättömyys virka-apupyynnöstä koskevasta lainsäädännöstä ja säädöksistä.

Poliisien vastaukset osoittavat, että virka-apupyynnön tekijän ollessa merkityksellinen, toivotaan kohennusta erityisesti vastapuolen toimintaan virka-aputehtävällä. Vastauksista käy ilmi, että lastensuojeluviranomaiset eivät välttämättä tiedä, mihin poliisin toimivalta ulottuu eri tilanteissa ja mihin poliisin toimet rajoittuvat virka-aputehtävillä. Esimerkkinä poliisitoimien rajoittumisesta mainitaan se, että lastensuojeluviranomaiset eivät välttämättä tiedä, mistä virka-aputilanne alkaa ja mihin se loppuu, sekä se, että virka-apu saatetaan lastensuojeluviranomaisten taholta ymmärtää virka-avun sijaan työapuna. Esille tuodaan myös virka-apupyynnön tekijäosapuolen vaikutus asenteeseen yhteistyökumppania kohtaan. Yhteisillä tehtävillä motivaatio sekä arvostus toisen työtä kohtaan on näkynyt ja vaikuttanut, riippuen virka-apupyynnön tekijästä. Yhteistyön sujuvuuden osalta esille nousee se, miten virka-apupyyntö on laadittu ja sen vaikutus virka-apuun. Selkeästi esille tuotujen merkityksellisten seikkojen katsotaan vaikuttavan yhteistyöhön lisäämällä sen sujuvuutta. Lisäksi yhteistyön sujuvuuden kannalta ennen tehtävälle menoa nähdään tärkeänä keskustella siitä, mitä seuraavaksi tapahtuu ja mitä kummankin on tarkoitus kohteessa tehdä.

7.3 Virka-aputehtävien lopputulos ja toivottu kehitys

Kyselyn perusteella poliisin näkemys on, että lastensuojelun kanssa tehtävää yhteistyötä tulee kehittää. Kaikki vastanneet olivat yhtä mieltä siitä, että yhteistyö vaatii kehitystä. Noin 70 prosenttia vastanneista poliiseista oli sitä mieltä, että kehitystä tulisi tapahtua molempien osapuolien taholta, kun taas noin 30 prosenttia ilmaisi, että pelkästään lastensuojelun toiminnan kehitys riittäisi parantamaan yhteistyötä. Yksikään poliisi ei kokenut, että ainoastaan poliisiorganisaation toiminnan kehittämällä saavutettaisiin tulevaisuudessa paremmin toimiva yhteistyö viranomaisten välillä.

Kuva 4: Yhteistyön kehittämisen tarpeessa oleva osapuoli ja kuvaus yhteistyötilanteesta.

Tutkimuksessamme halusimme selvittää poliisien näkemyksiä siihen, miten asiakkaan tilanne on muuttunut yhteistyötilanteen vuoksi tai muuttuiko se siitä riippumatta. Vastanneista poliiseista 72 prosenttia koki, että yhteistyöllä saavutettiin asiakkaan näkökulmasta paras mahdollinen lopputulos. Yksikään poliisi ei kuitenkaan arvioinut, että yhteistyöllä olisi ollut asiakkaan tilannetta heikentävä vaikutus. Yli kahdeksan vuotta poliisina toimineet arvioivat muita useammin, että yhteistyöllä ei ollut merkitystä asiakkaan tilanteen näkökulmasta.

Selvitimme myös poliisin näkemyksiä yhteistyön kehittämiseen tulevaisuudessa. Vastaukset olivat erittäin samansuuntaisia ja tärkeimpinä seikkoina esille nousi molempien osapuolien kouluttaminen ja virka-apusäädösten kertaaminen, viestinnän ja tiedonvaihdon parantaminen sekä yhteistyön tiivistäminen. Lähes 40 prosenttia vastaajista nosti esille jollakin lailla lastensuojeluviranomaisten ja poliisin välisen viestinnän ja tiedonvaihdon parantamisen. Toiveena olisi, että tiedonvaihto ei olisi niin byrokraattista ja että viestintä olisi helpompaa. Moni poliisi toi vastauksissa esille myös yhteistyön tiivistämistä, millä tarkoitettiin toisen työhön ja työnkuvaan tutustumista, toimivaltuuksiin perehtymistä sekä ylipäättään tutustumista henkilötasolla, jotta voitaisiin helpottaa yhteistyöhön ryhtymistä ja lisätä sen sujuvuutta. Myös yleisten ohjeiden ja säädösten kertaaminen virka-aputehtävistä nousi vastauksista selvästi esille. Vastaajista 20 prosenttia painotti molempien tahojen kouluttamista, kun taas toiset 20 prosenttia poliiseista toivoi koulutusta ainoastaan lastensuojeluviranomaisille. Näiden keinojen lisäksi poliisit nostivat esiin myös yhteisten toimintamallien suunnittelun ennen tehtävälle lähtöä, mikä lisäisi tehtävän suorittamisen sujuvuutta. Lisäksi kehityskkeinona mainittiin motiivoituneempien sosiaalityöntekijöiden palkkaaminen.

Kysyimme poliiseilta myös, mitä he lähtisivät kehittämään, jotta yhteistyöstä tulisi parempaa ja sujuvampaa tulevaisuudessa. Esille nousi edellisten vastausten tavoin tiedonvaihto ja koulutus, joita perusteltiin sujuvamman yhteistyön sekä paremman asiakkaan edun toteuttamisella. Vastaukset nostivat esille myös resurssikysymyksen. Muutama vastanneista poliiseista lisäisi sosiaalityöntekijöitä sekä kiinnittäisi huomiota heidän sitoutumiseensa ja motivaatioonsa työskennellä asiakkaiden parissa nykyistä pitkäkestoisemmin. Vastauksista näkyi myös ajatus siitä, että poliisi pyydettiin virka-aputehtävälle liian heppoisin perustein. Kehitysehdotuksena tähän ongelmaan nähtiin tärkeänä muutoksena sallia lastensuojeluviranomaisille oikeuden lasten ja nuorten kiinnipitoon. Esille nousi myös ajatus virka-apupyntöikäntöjen keventämisestä kadoksissa olevien nuorten tavoittamiseksi. Myös salassapitosäännösten katsottiin rajoittavan paljon yhteistyötä sekä niiden asiakkaiden avunsaantia, joiden ongelmat ovat laaja-alaisia ja vaativat moniammatillista puuttumista.

Yhtenäisistä vastauksista voi päätellä, että poliisit törmäävät useasti samankaltaisiin ongelmiin tehdessään yhteistyötä lastensuojeluviranomaisten kanssa. Yhteistyötilanteisiin ryhdyttä-

essä tai niiden aikana on ehditty pohtia myös niitä seikkoja, jotka tekisivät yhteistyöstä parempaa ja sujuvampaa. Avoimet kysymykset aiheuttivat jonkin verran hajontaa vastausten välille, mutta niistäkin oli löydettävissä vastauksia yhdistäviä seikkoja niin yhteistyön onnistumisen kuin kehityskohteidenkin puolesta.

7.4 Analyysin yhteenvedo

Kyselyyn vastanneista poliiseista suurin osa perusti vastauksensa useisiin yhteistyötilanteisiin lastensuojeluviranomaisten kanssa. Poliisien mielipiteet jakautuivat kahtia kysyttäessä yhteistyön toimivuudesta ja yhteistyöhön ryhtymisestä. Puolet kokivat yhteistyön toimivaksi ja siihen ryhtymisen miellyttäväksi, loput puolet puolestaan yhteistyön toimivan tällä hetkellä kohdaltaisesti ja siihen ryhtymisen olevan neutraalia. Poliisit pitivät yhteistyötilanteiden etenemistä nykyisessä muodossaan sujuvana sekä olivat tyytyväisiä omaan työhönsä yhteistyötilanteissa, yli puolet poliiseista kokivat töiden jakautuvan tasapuolisesti yhteistyökumppanin kanssa. Lastensuojeluviranomaisten ja poliisin yhteistyö herätti poliiseissa päällimmäisenä tunteen omasta ammattitaitoisuudesta sekä he kokivat olevansa arvostettuja yhteisillä työtehtävillä. 60 prosenttia poliiseista ei kokenut, että virka-apupyynnön tekijällä olisi merkitystä yhteistyön näkökulmasta. Kaikki poliisit olivat sitä mieltä, että yhteistyötä tulisi kehittää joko molempien tai lastensuojeluviranomaisten puolesta. Suurimpina yhteistyön ongelmakohtina nähtiin virka-aputilanteiden ohjeistuksen sekä toisen viranomaisen toiminta-alan tuntemattomuus, viestinnän vaikeus ja koulutuksen vähäisyys. Kehitysehdotuksina esille nousi koulutus ja tietoisuuden lisääminen, viestinnän parantaminen, byrokratian vähentäminen helpottamalla virka-apupyynnön tekemistä ja höllentämällä viranomaisten välillä vaikuttavia salassapitosäännöksiä, jotta asiakasta voitaisiin auttaa jatkossa moniammatillisesti ja yhteistyöstä tulisi sujuvampaa.

8 Johtopäätökset

Johtopäätökset -luvussa käsittelemme tutkimusongelmaamme ja hypoteeseja aineiston analyysistä saamiemme tietojen valossa. Tarkoituksena on tiivistää esitettyjen hypoteesien kautta tutkimuksemme tulokset sekä sitoa tulokset lakiin ja teoriapohjaan.

Lastensuojeluviranomaisten ja poliisin välisestä yhteistyöstä ja sen toimivuudesta ei ole aiempaa kvantitatiivista tutkimusta, johon tutkimuksesta saamaamme aineistoa olisi mahdollista verrata. Työelämässä kohtaamamme tilanteet yhteistyöstä ja sen haasteista sai meidät kiinnostumaan yhteistyön toimivuudesta, sillä yhteistyötilanteet lisääntyvät jatkuvasti poliisien ja lastensuojeluviranomaisten välillä. Aihetta valitessamme oletimme kohtaavamme haasteita yhteistyössä, mutta emme osanneet täysin paikantaa niiden alkuperää, emmekä sen vuoksi myöskään tarjota ratkaisuehdotuksia yhteistyön ongelmakohtiin.

Aineiston analyysistä saamamme tulokset vastaavat hypoteeseihimme suoraviivaisesti, ovat helposti tulkittavissa ja pitkälti samansuuntaisia keskenään. Johtopäätöksissä suuntaamme katseemme tutkimuskysymyksemme mukaisesti poliisin ja lastensuojeluviranomaisten yhteistyön tämän hetkiseen tilaan. Hypoteesiemme perusteella tuomme esille niitä seikkoja, jotka hankaloittavat yhteistyön toimivuutta, pohdimme molempien toimijoiden näkökulmasta sitä, mistä nämä haasteet voivat johtua ja mitä niille voisi tehdä paremman ja sujuvamman yhteistyön saavuttamiseksi. Tarkoituksena on selittää tutkimustulosten avustamina sitä, kuinka paljon lait, säädökset ja viranomaisten omat roolit vaikuttavat yhdessä toimimiseen.

8.1 Virka-apupyynnöiden määrä lisää yhteistyötä

Omien, sosiaalialan kokemusten kautta ehdimme jo kiinnittää huomiota näiden kahden viranomaisen väliseen yhteistyöhön ja sen haasteisiin. Kiinnitimme huomiomme siihen, että pelkästään työyhteisön sisällä saattoi olla erilainen käsitys virka-avusta ja siihen liittyvästä ohjeistuksesta. Työyhteisössä tieto virka-avusta saattoi vaihdella riippuen siitä, kenen kanssa asiasta keskusteli. Virka-apu ja siihen liittyvä ohjeistus on raameiltaan varmasti pitkälle samana pysyvää ja muuttumatonta. Koemme, että pelkästään selkeiden perusohjeiden luominen yhteistyölle ja virka-avulle sekä niiden kouluttaminen työyhteisön sisällä yhtenäisiksi, lisäisi jo itsessään yhteistyön toimivuutta. Epäselkeiden sääntöjen lisäksi työyhteisön sisällä voi usein nähdä tietynlaista taipumattomuutta muuttuvien asioiden edessä, varsinkin työyhteisön jäsenissä, jotka ovat olleet työyksikössä kauan.

Poliisin ja lastensuojelun yhteistyöllä ei ole pitkään ollut yhteistä toimintamallia. Yhteistyön laatuun ja toimintaan on kiinnitetty huomiota vasta muutaman kymmenen vuoden ajan. Tähän päivään asti yhteistyötä on määrittänyt lähinnä ohjeistus virka-apupyynnöistä sekä lait. Konkreettisesti yhteistyö on puolestaan koostunut sijaishuoltolasten tai nuorten tavoittelemisesta ja erilaisista kotikäynneistä lasten- ja nuorten sijoittamiseksi tai sen arvioimiseksi. Poliisit tuovat esille kokemustaan siitä, että yhteistyötä tulisi kehittää ja yhteistyön sujuvuuteen tulisi vaikuttaa. Kyselyyn osallistuneiden poliisien vastauksista voi päätellä, että yhteistyön taustalla ei ole juurikaan kaivattua tutustumista toisen viranomaisen työn- ja toimenkuvaan. Yhteiset, molempia viranomaistahoja koskevat koulutustilaisuudet olisi poliisien näkökulmasta toivottuja, lisäksi yhteistyön sujuvoittamiseksi tarvitaan yleistä keskustelua ja sopimuksia virka-avusta ja yhteistyötilanteissa toimimisesta.

Virka-aputilanteiden määrä on moninkertaistunut, ja siinä samassa yhteistyö lisääntynyt poliisin ja lastensuojeluviranomaisten välillä. Tutkimuksemme yhtä hypoteesia tukien yhteistyön kasvun määrää selittää tutkimusvastauksissa se, että lähes 80 prosenttia vastanneista poliiseista oli työvuosista riippumatta ollut tekemisissä lastensuojeluviranomaisten kanssa yli kymmenen tai useita kymmeniä kertoja. Myös yli 60 prosenttia vastanneista toi esiin, että

ovat olleet enemmän lastensuojelun toimesta käynnistyneillä virka-apupyynnöntehtävillä. Yhteistyön lisääntyessä koulutuksen määrä yhteistyötehtäville valmistautumiseen ei kuitenkaan ole kokenut kaivattuja muutoksia. Sosiaalityöntekijöiden työn määrä pääkaupunkiseudun toimialueilla on valtava, mikä on lisännyt myös sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuutta työpaikoilla. Jatkuvasti vaihtuvien sosiaalityöntekijöiden tietämättömyys ja epävarmuus voi selittää poliisien esiintuomaa kokemusta virka-apupyynnötkäytäntöjen epäselvyyksistä lastensuojeluviranomaisten puolelta. Laki ja erilaiset säädökset velvoittavat sosiaalityöntekijöitä ja poliiseja toimimaan virkavastuulla. Poliisienkin vastauksissa sivutaan sitä, että osa yhteistyössä ilmenevistä ongelmista johtuu eri alueilla vallitsevista erilaisista käytännöistä. Vaikka näiden viranomaisten toimintaa ohjaa laki, säädökset ja erilaiset ohjeistukset, voidaan toimintamalleissa huomata eroja riippuen toimialueesta ja sen käytännöistä sekä siellä työskentelevistä viranomaisista. Lastensuojelu jakaa saman näkemyksen aiheeseen. Lehtosen ja Télénin Hatkassa -kirjaan haastatellut sosiaalityöntekijät kokevat, että alueittain kehittyy erilaisia toimintamalleja, joka puolestaan johtaa siihen, että tieto virka-avusta ja sen ohjeistuksesta vaihtelee riippuen viranomaisesta.

8.2 Virka-apupyynnön tekijäosapuolen vaikutus yhteistyökokemukseen

Laki antaa määrittelyn sille, että yhteistyöhön on ryhdyttävä, mikäli toinen viranomainen tarvitsee työtehtävänsä turvalliseen ja onnistuneeseen suorittamiseen virka-apua toiselta viranomaiselta. Riippumatta siitä, kumpi osapuoli tekee virka-apupyynnön, astuu toinen viranomainen avustavaan rooliin tehtävän suorittamiseksi. Tutkimuksemme viranomaiset ovat eri osamisan ammattilaisia, joiden tehtävien sekä toimien tavoitteet ja päämäärät eroavat toisistaan. Poliisi vastaa toiminnallaan turvallisuuden ja järjestyksen ylläpitämisestä, oikeuden- ja yhteiskuntajärjestyksen toteutumisesta sekä rikosten ennalta estämisestä, paljastamisesta ja selvittämisestä. Lastensuojeluviranomaiset puolestaan huolehtivat päätehtävästään vaikuttamalla lasten yleisiin kasvuolosuhteisiin, vanhempien tukemiseen ja lasten suojelemiseen. Virka-apua tarvitseva osapuoli tavoittelee työtehtävällään omaa päämäärää saaden toiselta viranomaiselta tukea sen suorittamiseksi. Hypotesimme siitä, että virka-apupyynnön tekijäosapuoli vaikuttaa kokemukseen yhteistyöstä on tutkimuksen tulosten mukaan osittain paikaansa pitävä. Prosentuaalisesti alle puolet kokivat, että tekijäosapuolella on vaikutusta, mutta yli puolet eivät nähneet tekijäosapuolen vaikuttavan kokemukseen. On ymmärrettävää, että tekijäosapuoli vaikuttaa virka-avun luonteeseen, sillä toiminnan tavoite muuttuu riippuen siitä, kumman viranomaisen päätavoitetta tavoitellaan.

Virka-apupyynnön ohjeistuksessa on selkeästi määritelty virka-aputilanteessa olevien viranomaisten roolien määrittäminen. Tutkimuksen tuloksista selviää kuitenkin poliisien kokemukset siitä, että virka-aputehtävän vetovastuu on ohjeistuksesta poiketen asettunut virka-apua antavan viranomaisen tehtäväksi. Tämä seikka tukee johtopäätöstä siitä, että virka-apupyynnön tekijäosapuolella on vaikutus kokemukseen yhteistyöstä. Syy sille, miksi vetovastuussa

oleva lastensuojeluviranomainen turvautuu päätöksenteossa poliisiin, on mielestämme selitettävissä virka-apupyyntöön liittyvän ohjeistuksen laiminlyömisellä. Laiminlyöminen on jokseenkin ymmärrettävää, mikäli asiaa pohditaan inhimillisten tekijöiden vaikutuksella. Tutkimuksen tuloksissa poliisit ovat tuoneet esiin kokevansa yhteistyötilanteissa itsensä ammattitaitoisiksi, itsevarmoiksi, huomioiduiksi ja arvostetuiksi. Edellä luetellut tuntemukset virka-aputehtävällä voivat vaikuttaa siihen, että vaikka lastensuojeluviranomainen on vetovastuussa, voi poikkeuksellisessa ja mahdollisesti uudessa tilanteessa toimiminen vaikuttaa lastensuojeluviranomaisen epävarmuuteen päätöksenteossa. Epävarmuuden huojentamiseksi lastensuojeluviranomainen saattaa luontevasti turvautua tehtävällä poliisin mielipiteeseen. Virka-avussa on kyse yhteistyöstä, jonka vuoksi toisen läsnäolevan viranomaisen konsultoinnin tulisi olla sallittua ja yhteistyön sujuvuuden ylläpitämiseksi kommunikointi on tärkeää. Inhimillisten tekijöiden vaikutuksesta riippumatta, olisi päätös tapahduttava vetovastuussa olevan viranomaisen toimesta, virka-apupyyntö säädöksen ja viranomaisen työnkuvan rajoissa.

Hypoteesin paikkansapitävyydellä on merkitys käytännön tilanteisiin. Uskomme, että jos tilannetta ei saada korjattua riittävällä viranomaisten yhteistyön kehittämällä, voivat haasteet yhteistyön sujumisessa kasvaa. Tämän hetken tilanteen mukaan kukaan poliiseista ei koe yhteistyötilanteeseen ryhtymistä epämiellyttävänä. Puolet kokevat sen miellyttävänä, mutta puolet vastanneista on sitä mieltä, että yhteistyötilanteeseen ryhtyminen ei herätä positiivisia eikä negatiivisia tuntemuksia. Yhteistyön haasteiden esiintyessä jo tilanteeseen ryhtymisessä, viranomaisten lisäksi vahingon kohteeksi voi joutua myös asiakas. Tämän hetken tilanteen ollessa siinä pisteessä, että alle puolet poliiseista kokevat virka-apupyynnön tekijäosapuolen vaikuttavan yhteistyöhön, olisi aktiivisesti ryhdyttävä kehittämään toimintaa. Kehittämällä yhteistyötä, järjestämällä yhteisiä koulutustilaisuuksia, pohtimalla selkeitä ja toimivia toimintatapoja sekä miettimällä sujuvaa tiedonkulkua voisi päästä tilanteeseen, jossa virka-aputilanteet ovat tekijäosapuolesta riippumatta yhdenvertaisia.

8.3 Toiminnan kehittäminen yhteistyön parantamiseksi

Poliisin vastauksista tutkimuskysymyksiimme voi päätellä, että heidän kokemuksensa lastensuojeluviranomaisten kanssa toimimisesta on suhteellisen positiivista ja yhteistyöhön ryhtyminen nähdään melko miellyttävänä. Mielipiteet yhteistyön kehittämistä olivat kuitenkin erittäin selkeät. Virka-aputehtävillä poliisi kokee itsensä tarpeelliseksi. Yhteistyötilanteet ovat tärkeitä, tarpeellisia ja perusteltuja molempien osapuolien sekä yhteiskunnan näkökulmasta. Sosiaalitoimen resurssit ja erityisesti sosiaalityöntekijöiden riittävyys ja heidän motivaationsa nostettiin esiin yhteistyötilanteiden kehittämistä kysyttäessä. Poliisin näkökulmasta resurssikysymykseen tarttumalla voitaisiin vaikuttaa yhteistyön parantamiseen sekä sen sujuvuuteen. Yli puolet vastanneista poliiseista koki, että yhteistyö lastensuojeluviranomaisten kanssa jakautuu tasaisesti, mutta siitä huolimatta vastauksista nousi sosiaalityöntekijöiden sitoutumisen ja motivaation tarkeys yhteistyötehtävillä. Motivaatio ja sosiaalityöntekijöiden

vaihtuvuus vaikuttaa yhteistyötilanteessa toimimisen lisäksi asiakkaan tilanteeseen ja avunsaamiseen.

Monet vastanneet poliisit olivat sitä mieltä, että yhteistyöllä saavutettiin asiakkaan tilanteen puolesta paras mahdollinen lopputulos tai että yhteistyö ei vaikuttanut asiakkaan tilanteeseen. Reilu 20 prosenttia vastanneista poliiseista koki, että asiakkaan tilanne ei muuttunut yhteistyöstä johtuen. Kahdenkymmenen prosentin mielestä yhteistyö ei siis toiminut toivottulla tavalla, minkä vuoksi asiakkaan tilanne ei kokenut kohennusta. Yksikään poliisi ei uskonut, että asiakkaan tilanne olisi huonontunut yhteistyöstä johtuen, mutta yhteistyöllä ei vastausten mukaan oltu aina saavutettu asiakkaan tilanteen kannalta parempaa lopputulosta. Puolet vastanneista poliiseista, jotka kokivat, että asiakkaan tilanne ei muuttunut yhteistyöstä johtuen, kokivat myös, että yhteistyön kehittymisen tulisi lähteä lastensuojeluviranomaisten toiminnasta. Yli 8 vuotta poliisin töitä tehneet arvioivat selvästi muita useammin, että asiakkaan tilanne ei muuttunut yhteistyöstä johtuen tai se ei muuttunut yhteistyöstä riippumattomista syistä. Pidempi työkokemus saattaa lisätä syvällisempää arviota asiakkaan tilanteesta ja oman työn vaikutuksesta siihen.

Yhteistyön kehittäminen nähdään yhteisenä projektina, johon tarvitaan myös lastensuojeluviranomaisia. Poliisit eivät nähneet tarpeellisena ja hyödyllisenä sitä, että toimintaa lähdeittäisiin kehittämään ainoastaan heidän toiminnastaan käsin. Yhteistyöhön ei oltu täysin tyytymättömiä tai siihen ryhtymistä ei koettu epämiellyttävänä. Poliisin omaan toimintaan yhteistyötilanteissa oltiin kuitenkin tyytyväisiä. Näistä kyselytutkimuksen tuloksista voi päätellä, että poliisilla on mahdollisesti parempi käsitys omista toimivaltuuksistaan kuin sosiaaliviranomaisilla omistaan. Poliisi on pelkästään lain mukaan velvoitettu tekemään yhteistyötä kymmenien eri toimijoiden kanssa. Virka-aputilanteet ja käytännöt ovat tästä syystä varmasti paremmin poliisin tiedossa sekä heillä on oltava muista viranomaisista poiketen selkeämpi käsitys omien toimivaltuuksiensa laajuudesta ja niiden rajoista. Pelkästään lastensuojeluviranomaisten kanssa moni vastaajistamme oli tehnyt yhteistyötä kymmeniä tai useita kymmeniä kertoja. Poliisien vankka kokemus virka-aputilanteista vaikuttaa varmasti myös heidän kokemukseensa ja tuntemuksiinsa yhteistyötilanteissa. Kuten tutkimuksemme tuloksistakin voi huomata, poliisit tuntevat itsensä ammattitaitoisiksi ja arvostetuiksi virka-aputilanteissa. Vastaukset olivat erittäin yhtenäisiä ja kertoivat poliisien tuntevan yhteistyötilanteissa itsensä myös itsevarmoiksi, turvallisiksi ja huomioituiksi. Lastensuojeluviranomaiset puolestaan tekevät pääsääntöisesti yhteistyötä poliisin kanssa, jolloin kokemusta virka-aputilanteista ei kerry samalla tavalla yksittäiselle sosiaalityöntekijälle. Kun tilanteeseen lisätään vielä virka-aputilanteeseen ryhtymisen yllätyksellisyys ja varautumattomuus sekä sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus tehtävien ja alueiden välillä, voidaan kokemuserojen vaikutusta ymmärtää paremmin.

Lastensuojeluviranomaiset eivät katsoneet tutkimuksemme olevan tarpeeksi korkeatasoinen tai tieteellisesti perusteltu, jotta sen tuloksia voitaisiin käyttää toiminnan parantamiseksi. Poliisi puolestaan lähti heti mukaan yhteistyöhön innokkaasti ja mielenkiinnolla. Olemme pohtineet paljon sitä, miksi lastensuojeluviranomaiset jättäytyivät pois tutkimuksestamme. Tutkimuksemme avulla lastensuojeluviranomaisten oli ollut mahdollista tuoda esille omat näkemyksensä yhteistyöstä. Ensimmäinen ajatuksemme oli, että onko lastensuojelun tilanne tällä hetkellä niin huono, että yhteistyötä tutkimalla voisi paljastua jotakin arkaluontoista. Olemme myös pohtineet, johtuiko hylkäys kiireestä ja siitä ajatuksesta, että nyt ei ole aikaa paneutua yhteistyöhön, kun omiakin töitä on niin paljon. Näin ajateltuna lastensuojelussa ei olla kovin kauaskatseisia, sillä yhteistyön sujuminen helpottaisi myös omaa työtaakkaa, varsinkin kun yhteistyön määrä on jatkuvasti lisääntynyt viime aikoina. Nähdäänkö lastensuojelussa yhteistyö vain pakollisena tietyissä hätätilanteissa, eikä siksi virka-apupyyntöihin ja sen käytäntöihin ole jaksettu paneutua.

Yhteistyön kehittämiseksi poliisi toi esille myös viranomaisten toimintaan ja työskentelyyn liittymättömiä kehitysideoita. Vastauksissa nousi monesti esille lakien ja säädösten jäykkyys sekä byrokratia. Poliisien vastauksista näkyy, että virka-apupyyntöjen teko on melko kankeaa. Yhteistyö edellyttää tietynlaista tarkkuutta ja virallisuutta, mutta esimerkiksi kiireellisissä tilanteissa se hankaloittaa yhteistyöhön ryhtymistä. Virka-apupyyntöjen tekoon kaivattiin poliisin puolelta höllennystä. Poliisien vastauksista nousi esille myös viestinnän keinojen kehittäminen ja tiedonvaihdon parantaminen, johon oleellisesti liittyy myös salassapitosäädökset. Molempia viranomaisia sitoo työssään omat salassapitosäädökset, joiden punnitseminen asiakkaan tilanteen näkökulmasta saattaa osoittautua välillä hankalaksi. Poliisit näkevät sen myös vaikuttavan yhteistyöhön ja asiakkaan tilanteeseen. Salassapitosäädökset ja tietojen luovutus toiselle viranomaiselle saattaa vaikuttaa asiakkaan kokonaisvaltaiseen avun saamiseen, ongelmien laaja-alaisempaan käsittelyyn sekä moniammatilliseen ongelmien käsittelyyn. Tarkoituksena on kuitenkin taata yhteistyöllä asiakkaalle paras mahdollinen lopputulos hänen tilanteeseensa, mutta joissain tapauksissa poliisit näkevät tietojenluovutus kieltojen ja salassapitosäädösten estävän sen toteutumisen. Yhtenä konkreettisena esimerkkinä yhteistyön sujuvoittamisesta ja sen priorisoimisesta nostettiin esille lakimuutos siitä, että lastensuojeluviranomaisille tulisi sallia kiinnipito-oikeus lapsia ja nuoria kohtaan laitoksen rajojen ulkopuolella. Tämä vähentäisi yhteistyötilanteita, joissa poliisi on tullut paikalle ainoastaan kiinnipito-oikeuden vuoksi, vaikka tilanne ei muuten vaatisi voimankäyttöä tai sisältäisi väkivallan uhkaa. Kiinnipito-oikeus lastensuojeluviranomaisille vähentäisi poliisin näkökulmasta turhempia yhteistyötilanteita ja lisäisi sitä kautta motivaatiota vaativampia yhteistyötilanteita kohtaan.

Jatkossa voisi olla syytä pohtia, kuinka tiukkana virka-apupyyntöjen laatiminen halutaan pitää ja millaisissa tilanteissa yhteistyö voitaisiin aloittaa pelkästään suullisella virka-apupyynnöllä, sekä laajentaa sovittu käytäntö koskemaan koko maan poliisien ja lastensuojeluviranomaisten

yhteistyötä. Salassapitosäädöksiä koskevia muutoksia tulisi pohtia asiakkaan tilanteen ja moniammatillisuuden näkökulmasta. Mikäli poliisin ei ole mahdollista luovuttaa kaikkia asiakkaan tilannetta kuvaavia tietoja lastensuojeluviranomaiselle, voi se muuttaa päätöstä merkittävästi. Esimerkiksi lapsen sijoittaminen tai sijoittamatta jättäminen saattavat olla sellaisia seikkoja, jotka vaikuttavat merkittävästi lapsen tai nuoren turvallisuuteen. Näin yhteistyö määrittää pitkälle asiakkaan tilanteen lopputulosta. Lastensuojeluviranomaisten keinoja kasvattamalla ja lisäämällä oikeus kiinnipitoon, helpottaisi paitsi lastensuojeluviranomaisten työtä, mutta myös motivaatiota yhteistyötilanteissa. Tutkimuksen mukaan poliisi kokee lähtevänsä virka-aputilanteisiin välillä liian kevyin perustein ja on kokenut itsensä välillä merkityksettömäksi yhteisillä työtehtävillä. Näitä tilanteita saattavat olla juuri ne, joilla lastensuojeluviranomainen on halunnut varmistua vain kiinnipitotilanteen mahdollistamisesta. Tämä vie uskottavuutta todellisilta ja vaativammilta yhteistyötilanteilta, johon molempia viranomaisia todella tarvitaan.

8.4 Pohdintaa ja suositukset jatkotutkimukselle

Tutkimuksen työstäminen alusta loppuun on ollut kokonaisuudessaan erittäin antoisaa ja opettavaa. Olemme päässeet perehtymään kahden tärkeää, mutta erilaista työtä tekevien viranomaisten yhteistyöhön. Antoisaksi tutkimuksen on tehnyt saadut tulokset sekä niiden pohtiminen ja tarkastelu. Olemme saavuttaneet tavoitteemme, tuoden monipuolisesti esiin poliisien näkemyksiä yhteistyöstä lastensuojeluviranomaisten kanssa. Tutkimusongelmamme on saanut vastauksen, poliisin ja lastensuojeluviranomaisten yhteistyö toimii, mutta vaatii kehitystä.

Koko tutkimusprosessia ajatellen, on onnistumisia ollut matkan varrella kiitettävästi. Olemme myös kohdanneet haasteita, jotka ovat muotoutuneet opettavaisiksi kokemuksiksi. Opinnäytetyöprosessi on vaikuttanut omaan tapaan ajatella yhteistyötilanteita toisen viranomaisedustajan kanssa. Tavoitteena on pitää kiinni toisen viranomaisen työtä kunnioittavasta asenteesta, mutta huolehtia myös siitä, että itse hoitaa omaan työtehtävään kuuluvat asiat vastuullisesti. Olemme opinnäytetyöprosessin aikana hankkineet itsellemme uutta tietoa myös oman tulevan ammatin ulkopuolelta. Se on ollut työlästä ja mielenkiintoista. Oma ammatillinen kehittyminen on kasvanut uuden teorian tiedon avulla. Olimme tutkimuksen alkuvaiheessa erittäin optimistisia siitä, että opinnäytetyömme kaltaisia töitä olisi tehty aiemmin. Aiheanalyysia tehdessä ajattelimme, että emme vain ole vielä löytäneet tutkimuksia, kirjoja tai artikkeleja, joissa aihealuettamme käsiteltäisiin kohdennetusti. Opinnäytetyösuunnitelman tekovaiheessa ja tiedonhankinnan pajassa valkeni totuus siitä, että aihetta ei ole aiemmin tutkittu. Olimme kuitenkin jo niin kiinnostuneita aiheesta ja pidimme sitä edelleen erittäin merkittävänä aihealueena tutkia, joten emme perääntyneet. Opinnäytetyömme ollessa lähes valmis, löysimme elokuussa 2017 valmistuneen Poliisiammattikorkeakoulun opinnäytetyön, joka käsitteli lähes

samaa aihetta. Antti Hämäläisen opinnäytetyö käsittelee aihetta laadullisen tutkimuksen menetelmin ja korostaa tuloksissaan virka-apulainsäädännön olevan hallussa, mutta kehityksen tarpeessa (Hämäläinen 2017,29-31).

Pohdimme yhdessä prosessin loppuvaiheessa eteen tulleita epäonnistumisia. Yksi merkittävin asia, jonka tekisimme toisin olisi pidemmän ajan varaaminen koko opinnäytetyön työstämiselle. Mikäli olisimme olleet vapaita aikataulun asettamista rajoitteista, olisimme voineet hakea tutkimuslupaa jonkun toisen kaupungin tai kunnan sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksesta. Mikäli olisimme saaneet saman alueen poliiseilta tutkimusluvan, olisi tutkimuksemme muodostanut keskustelemaan kokonaisuuden, jonka tulokset olisivat olleet suoraan hyödynnettävissä tietyn alueen viranomaisen toiminnan kehittämiseksi. Toinen asia samaan aikataulurajoitukseen liittyen, koskee internetkyselyn lähettämisaikajaksosta. Viivästyneen tutkimuslupahakemusprosessin ja lopulta kielteisen tutkimusluvan saamisen odottamiseen käytetty aika vaikutti luonnollisesti E-lomakekyselyn eteenpäin lähettämisen ajankohdasta. Mikäli kysely olisi lähetetty keväällä 2017 aikana, olisi vastaajia ollut mahdollisesti enemmän. Nimittäin kesäkuukaudet ovat lähes kaikilla aloilla kiireisiä, johtuen kesälomista.

Olemme saaneet lähes tutkimattomasta aiheesta mielenkiintoa herättävän kokonaisuuden, jonka uskomme vaikuttavan siihen, että aihealue pääsee laajemmin tutkimuksen kohteeksi. Kvantitatiivisen menetelmän hyödyntäminen opinnäytetyömme kaltaisessa tutkimuksessa on ollut oikea ratkaisu, sillä kyselytutkimuksella on mahdollista saada yleistettävissä olevia tuloksia. Mikäli olisimme tulleet vastaajamäärän jäävän alle 20 henkilöön olisimme pohtineet aiheen muuntamista kvalitatiiviseen menetelmään sopivaksi. Kvalitatiivisella menetelmällä tulokset olisivat kuitenkin kertoneet ainoastaan yhden tai muutaman poliisin subjektiivisen kokemuksen yhteistyötilanteista. Tietenkin laadullisen menetelmän tulokset olisivat antaneet tutkijalle ja lukijalle syvällisempää tietoa. Olemme vastaajamäärästä huolimatta tyytyväisiä kvantitatiivisen menetelmän hyödyntämiseen. Tulosten käyttökelpoisuus olisi vaivattomampaa, mikäli otos olisi ollut laajempi. Olemme kuitenkin sitä mieltä, että saamamme tulokset edustavat hyvin poliisien yleistä näkemystä yhteistyöstä pääkaupunkiseudulla, sillä otos on laadultaan hyvä. Tulokset ovat ehdottomasti hyödyntämisen arvoisia ja varsinkin tulosten hyödyntäminen yhteistyön kehittämiseen ryhtymisellä olisi järkevää. Tulokset hyödyntävät mielestämme kummankin osapuolen edustajia, vaikka tulokset kertovat ainoastaan poliisin antaman näkökulman.

Olemme sitä mieltä, että tutkimuksemme aiheen jatkokehittäminen uusien, moniulotteisten ja erilaisten tutkimusmenetelmien avulla johtaisi merkityksellisten sekä kaivattujen tulosten äärelle. Jatkotutkimuksissa voisi pyrkiä saamaan molempien osapuolten näkemykset esiin, jotta kummankin tarpeet tulisi huomioiduiksi. Olisi mielenkiintoista tutkia miten yhteistyö

eroaa eri paikkakuntien välillä ja varsinkin kaupunkien, jotka ovat sijainniltaan mahdollisimman eri puolella Suomea. Tämä olisi mielenkiintoista sen vuoksi, että virka-avun antaminen on lain ja asetusten sekä ohjeistusten määrittämää, joten on erikoista, että se silti voi olla monimuotoista. Olemme myös pohtineet aihetta työstäessämme, kuinka tärkeää aihetta olisi lähestyä jo opintojen aikana. Esimerkiksi Poliisiammattikorkeakoulun ja Laurean yhteistyönä toteutettavat tapahtumat voisivat muodostaa toiminnallisen opinnäytetyön. Vähintään työelämässä oleville tulisi järjestää yhteisiä koulutustilaisuuksia, jotta alueen viranomaiset pääsisivät tutustumaan toisten toimintaan sekä luomaan yhteisiä toimintamenetelmiä, jotta virka-avun antaminen onnistuisi alusta loppuun hyvin, tavoittaen asiakkaan kannalta parhaan lopputuloksen.

Olemme erityisen tyytyväisiä siihen, että päädyimme työstämään opinnäytetyön yhdessä. Kokeimme, että oppiminen ja opinnäytetyön aiheen työstäminen kahdestaan on ollut laajempaa, sillä molemmat ovat ajatelleet oman näkökulman kautta kokonaisuutta. Työskentely yhdessä on tehnyt opinnäytetyöstä mielekkään prosessin, jonka aikana pohdintaa, kasvamista ja kompromisseja on opittu sekä hyödynnetty.

Lähteet

Painetut lähteet

Heikkilä, T. 2014. Tilastollinen tutkimus. 9., uudistettu painos. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Laine, T., Haavisto, K. & Viemerö, J. 2004. Sosiaalityö poliisilaitoksella. Keski-Uudenmaan kokeilun loppuraportti. Helsinki: Multiprint Oy.

Mahkonen, S. 2003. Lastensuojelulaki. 2.painos. Jyväskylä:Gummerus.

Sinko, P. 2004. Laki ja lastensuojelu - juridisoituvat käytännöt sosiaalityön arjessa ja asiantuntijuuden määrittelyssä. Helsinki:Palmenia.

Toikko, T. 2005. Sosiaalityön ideat: johdatus sosiaalityön historiaan. Tampere: Vastapaino.

Sähköiset lähteet

Honkanen, V. 2017. Poliisin ja ensihoidon yhteistyö virka-aputehtävällä mielenterveyslain perusteella. Poliisiammattikorkeakoulun opinnäytetyö. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/123346/ON_Honkanen_V.pdf?sequence=1

Häkälä, N. & Lehmuskoski, A. 2017. Sosiaalihuollon asiakasasiakirjat ja palvelutehtäväkohtaiset palveluprosessit. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 16.8.2017. https://www.thl.fi/documents/920442/2940835/Sosiaalihuollon_asiakasasiakirjat_ja_palvelutehtavakohtaiset_palveluprosessit.pdf/2bd89326-8c74-4051-b39f-ad4f499d0bb5

Hämäläinen, A. 2017. Käsityksiä poliisin antamasta virka-avusta sosiaaliviranomaisille. Poliisiammattikorkeakoulun opinnäytetyö. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/133619/ON_Hamalainen_A.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Järvinen, H-M. 2012. STM:n lastensuojelun henkilöstömäärää lisättävä. Viitattu 20.9.2017. <https://www.lskl.fi/teemat/lastensuojelu/stmn-lastensuojelun-henkilostomaaraa-lisattava/>

Katoamisilmoituksen tekeminen. Poliisi. Viitattu 17.8.2017. http://www.poliisi.fi/jarjestykset/katoamisilmoituksen_tekeminen

Känkänen, P. 2012. Lastensuojelun sosiaalityön historia Suomessa 1800-luvun lopulta 1990-luvulle. Sosiaalityön progradu. Itä-Suomen yliopisto. Viitattu 26.8.2017. http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20120620/urn_nbn_fi_uef-20120620.pdf

Lapsen oikeuksien päivänä pyydetään anteeksi lastensuojelun sijaishuollossa kaltoinkohdelluilta. 2016. Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 1.9.2017. http://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/lapsen-oikeuksien-paivana-pyydetaan-anteeksi-lastensuojelun-sijaishuollossa-kaltoinkohdelluilta

Lapsi asianomistajana ja todistajana poliisitoiminnassa ja esitutkinnaissa. 2013. Poliisihallitus. Viitattu 24.8.2017. <https://www.thl.fi/documents/647345/808044/LAPSI+ASIANOMISTAJANA+JA+TODISTAJANA+POLIISITOIMINNASSA+JA+ESITUTKINNASSA.pdf/47f7aeaf-c81d-4a11-ab58-b078b0c2ffe6>

Lastensuojelun avuhuollon tukitoimet. 2015. Lastensuojelun käsikirja. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 9.8.2017. Päivitetty 2.9.2015. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/avohuolto/lastensuojelun-avohuollon-tukitoimet>

Lastensuojelun arvot ja periaatteet. 2017. Lastensuojelun käsikirja. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 9.8.2017. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu/lastensuojelun-arvot-ja-periaatteet>

Lehtonen, I. & Telén, J. 2013. Hatkassa - Selvitys nuorten luvattomista poissaoloista ja sijais-huoltopaikkojen toimintakäytännöistä Lastensuojelun Keskusliitto. Viitattu 10.8.2017. <https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Hatkassa.pdf>

Miettinen, T. 2011. Sosiaalityöntekijöiden tekemä lastensuojelutyö poliisilaitoksilla. Progradu. Helsingin yliopisto. Viitattu 19.8.2017. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/28439/sosiaalityontekijoiden%20tekema%20lastensuojelutyo%20poliisilaitoksilla.pdf?sequence=3>

Mitoitus. 2017. Talentia. Viitattu 20.9.2017. http://www.talentia.fi/tyoelama/hyva_ty-opaikka/mitoitus

Mitä on lastensuojelu. 2016. Lastensuojelun käsikirja. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 8.8.2017. Päivitetty 25.1.2016. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu>

Peltola, M. & Paakkinen, R. 2016. Kuntien pula sosiaalityöntekijöistä kasvaa keväällä. Turun sanomat. Viitattu 20.9.2017. <http://www.ts.fi/uutiset/kotimaa/3008950/Kuntien+pula+sosiaalityontekijoista+kasvaa+kevaalla>

Poliisin tilastopalvelu. 2017. Poliisin virka-apu lastensuojeluviranomaisille. Poliisihallitus. <http://www.polamk.fi/tki/tilastopalvelu>

Päätökset sosiaalitoimessa ja hakemusmenettely. 2017. Lastensuojelun käsikirja. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Päivitetty 18.1.2017. Viitattu 4.9.2017. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/toimijat-tyon-tuki-hallinto/hallinto/paatokset-sosiaalitoimessa-ja-hakemusmenettely>

Rajoitustoimenpiteet sijaishuollossa. 2017. Lastensuojelun käsikirja. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 4.9.2017. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/rajoitustoimenpiteet-sijaishuollossa>

Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. 2017. Lastensuojeluilmoitus ja sen tekeminen. <https://www.thl.fi/sv/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojeluilmoitus-ja-lastensuojeluasian-vireilletulo/lastensuojeluilmoitus>

Turvallisuustalkoot -kansallinen rikosentorjuntaohjelma. 1998. Oikeusministeriö. Rikosentorjunnan neuvottelulautakunta. Viitattu 21.8.2017. <http://www.rikosentorjunta.fi/fi/index/julkaisut/kansallinenrikosentorjuntaohjelma/turvallisuustalkoot1999.html>

Viranomaisten roolit ja salassapito. 2017. Lastensuojelunkäsikirja. THL. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/pahoinpitely-ja-seksuaalinen-hyvakskaytto/viranomaisten-roolit-ja-salassapito>

Sisäisen turvallisuuden strategiassa korostuu yhdessä tekeminen. 2017. Sisäministeriö. Viitattu 13.9. 2017. http://intermin.fi/artikkeli/-/asset_publisher/sisaisen-turvallisuuden-strategiassa-korostuu-yhdessa-tekeminen

Pääministeri Matti Vanhasen hallituksen ohjelma 24.6.2003. Valtioneuvoston kanslia. Viitattu 15.8.2017. <http://valtioneuvosto.fi/documents/10184/369117/hallitusohjelma-vanhanen.pdf/da627124-c0ee-4015-9642-197b11013c02>

”3200 euron palkka on naurettavan pieni”- sosiaalityöntekijä varoittaa kriisistä Hesarissa. 2016. Vantaan sanomat. <http://www.vantaansanomat.fi/artikkeli/439543-3200-euron-palkka-on-naurettavan-pieni-sosiaalityontekija-varoittaa-kriisista>

Virallislähteet

HE 16/2013 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi poliisilain sekä eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta.

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 22.9.2000/812

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417

Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 21.5.199/621

Perhehoitolaki 20.3.2015/263

Poliisilaki 22.7.2011/872

Rikoslaki 19.12.1889/39

Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301

Kuviot

Kuva 1: Poliisien yhteistyökerrat lastensuojeluviranomaisten kanssa.	29
Kuva 2: Tutkimukseen osallistuneiden poliisien työkokemuksen pituuden vaikutus yhteistyökertoihin lastensuojeluviranomaisten kanssa.	30
Kuva 3: Miesten ja naisten kokemus yhteistyöhön ryhtymisestä lastensuojeluviranomaisten kanssa.	31
Kuva 4: Yhteistyön kehittämisen tarpeessa oleva osapuoli ja kuvaus yhteistyötilanteesta.	33

Taulukot

Taulukko 1: Taulukkok teksti tulee taulukon alapuolelle (tyyli: Taulukon otsikot) ..... **Virhe.**
Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.

Liitteet

Liite 1 Kyselylomake	50
Liite 2 Virka-apupyynnön ohjeistus	55

Liite 1 Kyselylomake

Tutkimuksemme käsittää yhteistyöksi kaiken virka-aikaisen toiminnan. Kokemuksesi voi perustua vuorovaikutustilanteeseen, kommunikointiin tai viestintään lastensuojeluviranomaisen kanssa.

Poliisin näkemyksiä yhteistyöstä lastensuojeluviranomaisten kanssa - opinnäytetyö

Opinnäytetyömme tarkoituksena on tutkia poliisin ja lastensuojeluviranomaisten yhteistyötä ja sen toimivuutta. Tutkimukseen osallistuminen tapahtuu tämän e-lomakkeen kautta. Lomakkeen täyttämiseen menee n. 5-10 minuuttia. Vastaathan kysymyksiin mahdollisimman totuudenmukaisesti, oman henkilökohtaisen kokemuksesi perusteella. Tilanteita yhteistyöstä on saattanut urasi aikana olla monta, joten vastaa kysymyksiin näistä yhteistyötilanteista muodostuneen kokonaiskuvan perusteella.

Tutkimustulokset käsitellään yhtenäisinä eikä tuloksista ole yksilöitävissä kenenkään yksilöityjä vastauksia tai henkilötietoja.

Perustietoja

1. Sukupuoli
  - ☐ Nainen
  - ☐ Mies
2. Työkokemus alalla vuosia
  - ☐ 1-3
  - ☐ 4-7
  - ☐ 8-
3. Koulutus ja lisäkoulutukset alalla:
4. Ammattinimike:

Yhteistyö

5. Kuinka usein olet työurasi aikana tehnyt yhteistyötä lastensuojeluviranomaisten kanssa?
  - ☐ En kertaakaan
  - ☐ Muutaman kerran
  - ☐ Yli viisi kertaa

- Yli kymmenen kertaa
- Useita kymmeniä kertoja

6. Virka-apu -tilanteisiin ryhtyminen

- Olen ollut useammin tilanteissa, jotka ovat käynnistyneet lastensuojelun virka-apupyynnöstä
- Olen ollut useammin tilanteissa, jotka ovat käynnistyneet poliisin virka-apupyynnöstä
- Olen ollut kutakuinkin saman verran kummankin osapuolen toimesta käynnistetyistä virka-aputilanteista

7. Millaiseksi olet kokenut yhteistyön?

- Toimivaksi
- Kohtalaiseksi
- Toimimattomaksi

8. Millaiseksi koet yhteistyöhön ryhtymisen?

- Miellyttäväksi
- Neutraaliksi
- Epämiellyttäväksi

9. Vaikuttaako virka-apupyynnön tekijäosapuoli kokemukseen yhteistyöstä?

- Kyllä
- Ei

Jos vastasit edelliseen kyllä, miten koet tekijäosapuolen vaikuttavan yhteistyötilanteeseen?

10. Mitkä asiat näkyivät ja/tai tuntuivat yhteistyössä? (valitse kolme parhaiten kuvaavaa)

- Molemminpuolinen kunnioitus
- Yhteinen ymmärrys asiakkaan tarpeesta/tilanteesta
- Tilanteen hallinta
- Sujuvuus
- Yhteistyö ylitti omat odotukset
- Yhdenvertaisuus
- Kiire
- Turhautuneisuus
- Yhteistyön lähtökohdat olivat epäselvät

11. Yleinen kokemus yhteistyön toimivuudesta työpaikallani on

- Positiivinen

- Neutraali
- Negatiivinen

12. Miten kuvailisit omaa toimintaasi yhteistyötilanteessa?

- Toimin onnistuneesti tilanteen vaatimalla tavalla
- Olisin voinut toimia toisin
- En toiminut yhteistyötä tukien

13. Valitse itseäsi tai toimintaasi kuvaavia kuvauksia yhteistyötilanteessa (voit valita vähintään kaksi, mutta enintään seitsemän)

- Pidin kiinni omasta näkemyksestäni
- Toimin ainoastaan asiakkaan etua tavoitellen
- Turvauduin päätöksenteossa yhteistyökumppaniin
- En kokenut itseäni tarpeelliseksi tilanteessa
- Olisin halunnut osallistua enemmän
- Olin vetovastuussa
- Jaoin yhteistyön tasapuolisesti

14. Kuinka kuvailisit itseäsi tai toimintaasi yhteistyötilanteissa?

15. Kuinka yhteistyö vaikutti asiakkaan tilanteeseen? (valitse enintään kaksi)

- Asiakkaan tilanne sai yhteistyön avulla parhaan mahdollisen lopputuloksen
- Asiakkaan tilanne ei muuttunut yhteistyöstä johtuen
- Asiakkaan tilanne ei muuttunut yhteistyöstä riippumatta
- Asiakkaan tilanne heikkeni yhteistyön vuoksi

16. Kuinka kuvailisit yhteistyön kulkua?

- Sujuvaa alusta loppuun
- Haasteita aiheutti yhteistyökumppani
- Haasteet johtuivat oman työyhteisöni toiminnasta
- Yhteistyö ei jatkunut tilanteen loppuun asti omasta työyhteisöstäni johtuen
- Yhteistyö ei jatkunut tilanteen loppuun asti lastensuojeluviranomaisista johtuen
- Yhteisen toimintasuunnitelman luominen oli alussa hankalaa

17. Asiakkaan tilanteesta riippumatta, yhteistyön lopputulos on yleisesti ollut mielestäni

- Onnistunut
- Epäonnistunut

18. Yhteistyö lastensuojeluviranomaisten kanssa sai minut tuntemaan itseni (valitse vähintään kolme, enintään seitsemän)

- ☐ Jännittyneeksi
- ☐ Itsevarmaksi
- ☐ Turvalliseksi
- ☐ Turvattomaksi
- ☐ Ammattitaitoiseksi
- ☐ Ammattitaidottomaksi
- ☐ Arvostetuksi
- ☐ Arvottomaksi
- ☐ Epävarmaksi
- ☐ Huomioituksi
- ☐ Ulkopuoliseksi

19. Koetko, että yhteistyötä tulisi kehittää?

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei

20. Yhteistyötä tulisi kehittää

- ☐ Oman työyhteisöni puolesta
- ☐ Lastensuojelun puolesta
- ☐ Molempien

21. Miten kehittäisit yhteistyötä?

22. Mitä kehittäisit?

23. Millaiseksi koit kyselyn?

- ☐ Tarpeelliseksi, aihealue on huomion arvoinen
- ☐ En näe syytä tämän kaltaiselle tutkimukselle
- ☐ Hyödyttömäksi, tutkimuksen aihe ei ole kiinnostava
- ☐ Tarpeeton, tutkimus ei anna realistista kuvaa yhteistyön toimivuudesta
- ☐ Kehityskelpoiseksi, laajempi tutkimus voisi tuoda laadukkaampaa tietoa

Kiitos ajastasi!

Opinnäytetyömme valmistuttua välitämme tutkimuksemme teidän luettavaksi. Toivomme, että vastauksista esiin nousevilla tuloksilla voisimme tuoda näkyväksi tarpeellisia kehityskohteita. Kehityskohteiden lisäksi pidämme arvokkaana tuloksena myös asioita, joiden koette jo toimivan.

Liite 2 Virka-apupyynnön ohjeistus

Virka-apupyynnössä tulee ilmetä virka-apupyynnön kohteena olevan henkilön tunnistetiedot; etu- ja sukunimi, henkilötunnus, osoite ja olin- tai sijoituspaikka sekä mahdolliset yhteystiedot puhelinnumeroineen. On ilmoitettava myös virka-apupyynnön laatijaa koskevat yhteystiedot, kuten etu- ja sukunimi, yhteystiedot, virkanimike, organisaation nimi, yhteystiedot; osoite ja puhelinnumero. Virka-apupyynnössä on oltava virka-apupyynnön vastaanottajan tiedot kuten poliisipiirin tai poliisiaseman tiedot yhteystietoineen. Ilmoituksessa tulee ilmetä myös virka-apupyynnön laatimisaika päivämäärineen.

Virka-avun pyytäjän on ilmoitettava virka-avun antajalle tarkka kuvaus siitä, minkälaisesta virka-avusta on kysymys ja minkälaista virka-apua odotetaan saatavan sekä milloin. Lisäksi on annettava virka-avun antajalle kaikki tarvittavat tiedot, jotka ovat virka-apupyynnön perusteena, mahdollinen kadonneen alaikäisen lapsen olinpaikka. Virka-apupyynnön yksilöinnissä on ilmentävä peruste, jonka vuoksi virka-apua pyydetään. Virka-apupyynnössä tulee näkyä laki ja lain pykälät, joihin virka-apupyyntö perustuu.

Virka-apupyynnössä tulee selvästi ilmoittaa myös se, onko lapsi kiireellisesti sijoitettu tai huostaan otettu. Avohuollon tukitoimenpiteenä sijoitetusta lapsesta sosiaalityöntekijällä ei ole oikeutta tehdä virka-apupyyntöä, eikä avohuollon tukitoimenpiteenä sijoitettua lasta voida vastentahtoisesti palauttaa sijoituspaikkaansa.

Virka-avun antamisesta päättää poliisin päällystöön kuuluva viranomainen. Päällystöön kuuluva poliisiviranomainen päättää myös siitä, miten ja minkälaista virka-apua annetaan. Virka-avun pyytäjä on vastuussa virka-apupyynnön oikeellisuudesta. Lisäksi virka-apupyynnön pyytäjän on allekirjoitettava virka-apupyyntö ja siinä tulee olla virka-avunpyytäjän yhteystiedot, mahdollisten lisätietojen varalta.

Virka-apupyynnön tulee olla laadittu asianmukaisesti. Esimerkiksi poliisia ei voi pyytää kuljetamaan lasta sijoituspaikkaan. Lapsen löydyttyä otetaan virka-avun pyytäjään tai virka-apupyynnössä mainittuun tahoon yhteyttä. Lapsen löydyttyä on virka-apupyyntö peruttava sille poliisiasemalle, johon virka-apupyyntö on aikanaan toimitettu. (Lehtonen & Telén 2013.)

